

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
GRAD GRAČANICA

Razmatra: Gradsko vijeće

Predlagač: Gradonačelnik

INFORMACIJA
o aktuelnim privrednim kretanjima
Grada Gračanica
u 2022. godini

Obrađivač: Služba za poduzetništvo,
lokalni razvoj i finansije

Gračanica, avgust 2023. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	5
1. SAŽETAK.....	6
2. OSNOVNI PODACI O GRADU	9
3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA.....	11
3.1. Ukupan prihod po djelatnostima.....	11
3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima	13
3.3. Broj firmi po djelatnostima	14
3.4. Zaposlenost po djelatnostima	15
3.5. Prerađivačka industrija.....	16
3.6. Djelatnost trgovine.....	17
4. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH.....	18
5. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU, DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM	19
6. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	22
7. INVESTICIJE U PROIZVODNO POSLOVNE OBJEKTE	24
8. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE.....	26
8.1. Pregled stanja i kretanja na tržištu rada	26
8.2. Prosječne neto plaće i penzije.....	28
8.3. Sindikalna potrošačka korpa.....	31
9. POLJOPRIVREDA	31
9.1. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji.....	33
9.2. Novčane podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju iz Budžeta Grada Gračanica.....	34
10. INDEX RAZVIJENOSTI	36
11. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA - ULOGA JLS	37
12. ZAKLJUČCI	40
13. INDIKATORI RAZVOJA GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2017.- 2022. GODINE.....	43

Pregled tabela

Tabela 1. Površina u km ²	9
Tabela 2. Opći profil privrede Grada Gračanica u periodu 2020.-2022. god.	11
Tabela 5. Pregled broja firmi po djelatnostima u periodu 2020.-2022. Godine	14
Tabela 7. Opći podaci o djelatnosti Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2020.-2022. godine (Šifra djelatnosti-G).....	17
Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2020.-2022. godine (Šifra djelatnosti-G)	17
Tabela 8. Opći podaci o prerađivačkoj djelatnosti u periodu 2020.-2022. godine	16
Tabela 9. Kriterij Svjetske banke-kategorizacija MSP.....	18
Tabela 10. Najuspješnije firme prema visini ukupnog prihoda u periodu 2020.-2022. god ...	19
Tabela 11. Najuspješnije firme prema visini ukupne dobiti u periodu 2020.-2022. godine....	20
Tabela 12. Najuspješnije firme prema visini prihoda po zaposlenom u 2020.-2022.god	21
Tabela 13. Spoljno trgovinska razmjena u periodu od 2009. do 2022. godini sa uporednim podacima TK i FBiH za 2022. godinu.....	22
Tabela 14. Prosjek izvoza po stanovniku u periodu 2016. – 2022. godine	23
Tabela 15. Prosjek uvoza po stanovniku u periodu 2016.-2022. godine.....	23
Tabela 16. Pregled investicija u periodu 2011.-2022. godine.....	24
Tabela 17. Pregled investicija u proizvodno poslovne objekte u m ² po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2022. godine	24
Tabela 18. Pregled broja investicija u proizvodno poslovne objekte po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2022. godine	25
Tabela 19. Zaposlenost ukupnog i radno aktivnog stanovništva 1991. i 2018.-2022. god	26
Tabela 20. Zaposlenost, nezaposlenost sa uporednim podacima u periodu od 2019. do 2022. godine	26
Tabela 21. Stepen zaposlenosti u periodu 2016.-2022. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH	27
Tabela 22. Stepen nezaposlenosti u periodu 2016.-2022. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH.....	27
Tabela 23. Prosječne plaće u periodu 2018.-2022. godine sa uporednim podacima za FBiH i TK.....	29
Tabela 24. Prosječne neto plaće u periodu 2010-2022. godine sa uporednim podacima za FBiH i TK	29
Tabela 25. Prosječne penzije u periodu 2010.-2022. godine sa uporednim podacima FBiH i TK.....	30
Tabela 26. Struktura upotrebe zemljišta.....	32
Tabela 27. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji po izvorima finansiranja u periodu 2008. - 2022. godine.....	33

Tabela 28. Realizacija novčanih podrški u poljoprivredi i ruralnom razvoju iz Budžeta Grada Gračanica za 2022. godinu.....	34
Tabela 29. Index razvijenosti (za 14 od 79) općina/gradova FBiH u 2022. godini	37
Tabela 30. Pregled zbirnih indikatora harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih (ZK) podataka obuhvaćenih u periodu 2016.-2022. godine – Grad Gračanica.....	40

UVOD

Svrha ove Informacije je da obezbijedi relevantne pouzdane i tačne informacije o ukupnim privrednim kretanjima, što je osnov za donošenje kvalitetnih odluka i mjera unapređenja poslovnog okruženja.

Treba imati u vidu i činjenicu da je ukupan obim podataka koji su obuhvaćeni ovom informacijom ograničen i ne ulazi u analitiku podnosioca finansijskog izvještaja - što je u skladu sa Zakonom o pristupu informacijama.

Podaci iz Informacije treba da posluže i kao osnov za strateško planiranje i praćenje cjelokupnog ekonomskog razvoja na području Grada Gračanica.

Pri izradi Informacije kao izvor podataka korišteni su zbirni podaci, po završnim računima za period 2020.-2022. godine, koji su obrađeni od strane kompanije LRC Inženjering d.o.o. i podaci:

- Federalnog zavoda za zapošljavanje,
- Federalnog zavoda za statistiku,
- Federalnog zavoda za programiranje razvoja
- Statistike Grada Gračanica
- Savez samostalnih sindikata BiH (statistika)

1. SAŽETAK

Prema novoj Metodologiji za izračun indeksa razvijenosti, koji se primjenjuje od 2018. godine, po rangu razvijenosti, Grad Gračanica sa indeksom od 0,95 se nalazi na 24. mjestu od 79 općina/gradova u FBiH, u III grupi (od pet grupa) , a na trećem mjestu u Kantonu Tuzla, poslije Tuzle i Banovića.

Poređenja radi u III grupi su: Grad Gradačac na 34. mjestu i Srebrenik na 42. mjestu od 79 općina /gradova u FBiH. Izvor podataka: „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH u 2022. godini“. Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja – juni 2023. godine.

Od 79 Općina/Gradova FBiH, 7 je u prvoj grupi sa indeksom od 2,26 do 1,27, u drugoj grupi je 11 sa indeksom od 1,23 do 1,01; u trećoj grupi je 31 sa indeksom od 1,00 do 0,75, u četvrtoj grupi je 18 sa indeksom od 0,75 do 0,60; u petoj grupi je 12 općina/gradova sa indeksom od 0,57 do 0,32.

Na prvom mjestu (u prvoj grupi od pet grupa) je JLS Centar Sarajevo sa indeksom 2,26 a na 79-om mjestu u petoj grupi je JLS Dobretić sa indeksom od 0,32. Tuzlanski kanton se nalazi na šestom mjestu sa indeksom od 0,83, po rangu razvijenosti od 10 kantona u FBiH, a u II grupi od tri grupe. U prvoj grupi je Kanton Sarajevo sa indeksom od 2,02 a u petoj grupi je Posavski kanton sa indeksom od 0,25.

Uloga JLS u unapređenju poslovnog okruženja definisana je Strategijom razvoja Grada Gračanica 2023.-2027. u kojoj su predloženi i usvojeni tri strateška cilja koji predstavljaju glavne pravce dostizanja vizije i izražavaju krajnje rezultate koje namjeravamo postići do kraja planiranog perioda 2023.-2027.godine.

Prema obrađenim finansijskim izveštajima od strane kompanije LRC Inženjering d.o.o. za 2022. godinu, u 453 firmi bilo je ukupno 8.110 zaposlenih, što je za 2,08 % manje u odnosu na 2021. godinu, a za 0,68 % manje u odnosu na 2020. godinu.

U istom periodu ukupan prihod je prvi puta ostvaren u iznosu od jedne milijarde i 126,68 miliona KM što je za 16,19 % više u odnosu na 2021. godinu, a za 42,39 % više u odnosu na 2020. godinu.

U strukturi ukupnog prihoda, u dvije vodeće djelatnosti ostvareno je ukupno 79,40 % ukupnog prihoda i to u prerađivačkoj industriji 50,84 % i djelatnosti trgovine 28,56 % ukupnog prihoda privrede Grada.

Ostvaren je rast i dobiti sa 91,94 miliona KM koliko je iznosila u 2021. godini na 116,98 miliona KM u 2022. godini. Iskazana dobit u 2022. godini je povećana za 27,22 % u odnosu na 2021. godinu, a za 73,06 %, u odnosu na 2020. godinu. Posmatrano po djelatnostima dobit je ostvarena u većini djelatnosti.

Prema visini ukupnog prihoda 57,17 % ili 259 kompanija su ostvarile ukupan prihod do 500.000 KM, 32,23 % ili 146 kompanija ostvarilo je prihod do 5.000.000 KM, a 10,59 % ili 48 kompanija ostvarilo je preko 5.000.000 KM prihoda.

U 2022. godini finansijske izvještaje podnijelo je 453 poslovna subjekta, što je za 7 manje u odnosu na 2021. godinu. U strukturi ukupnog broja firmi 33,55 % ili 152 su u prerađivačkoj industriji, 29,81 % ili 135 su u djelatnosti trgovine.

Ukupna zaposlenost u privredi je 8110 osoba u 2022. godini i smanjena je za 1,85 % u odnosu na 2021. godinu kada je iznosila 8.263. Najveći pad zaposlenih je iskazan u prerađivačkoj industriji od 5,04 %. Najveći porast zaposlenih je u djelatnosti trgovine na veliko i malo, popravaka motornih vozila i motocikala od 5,26 %.

U strukturi zaposlenih 75,76 % ukupne zaposlenosti ostvaruje se u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo.

Na osnovu analize privredne strukture po djelatnostima, opća je konstatacija da se 50,84 % ukupnog prihoda, 52,58 % dobiti i 52,70 % zaposlenih, ostvaruje u prerađivačkoj industriji. Na djelatnosti trgovine na veliko i malo, odnosi se 28,56 % ukupnog prihoda, 29,12 % dobiti i 21,21 % zaposlenih u privrede. Učešće građevinarstva u ukupnom prihodu iznosi 11,46 %, dobiti 10,66 % i zaposlenih 11,92 %.

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 152 poslovna subjekta, sa 4.274 zaposlenih ili 52,70% od ukupno zaposlenih u privredi, ostvareno je 572,76 miliona KM prihoda, odnosno 50,84 % ukupnog prihoda privrede, 61,51 milion dobiti ili 52,58 % ukupne dobiti privrede Grada.

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 135 poslovnih subjekata sa 1.720 zaposlenih radnika (ili 21,21 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi), ostvareno je 321,79 miliona KM ukupnog prihoda odnosno 28,56 % od ukupnog prihoda privrede, a 34,061 miliona KM dobiti ili 29,12 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U 2022. godini u odnosu na 2021. godinu ukupan prihod u djelatnosti trgovine je povećan za 16,81 %, dobit je povećana za 15,53 %, a broj zaposlenih je povećan za 5,26 %.

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2022. godini ostvarilo je ukupan prihod od 638,47 miliona KM, što predstavlja 56,67 % ukupnog prihoda privrede . Ukupan prihod ovih firmi je povećan za 20,65 % u odnosu na 2021. godinu, a 49,44% u odnosu na 2020. Godinu.

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2022. godini ostvarile su dobit od 75,08 milion KM što predstavlja 64,18 % ukupne dobiti privrede. Ukupna dobit ovih firmi je povećan za 34,32 % u odnosu na 2021. godinu, a za 109,02% u odnosu na 2020. godinu

U 2022. godini sa ostvarenim uvozom od 313,16 miliona KM i izvozom od 370,95 miliona KM iskazan je pozitivan saldo od 57,78 miliona KM, a pokrivenost uvoza izvozom od 118,45 %, koji je iznad pokrivenosti uvoza izvozom FBiH koji iznosi 59,36 % i TK koji iznosi 89,60 %. Učešće izvoza privrede Grada Gračanica u izvozu Tuzlanskog kantona iznosi 13,57 %, a uvoza 10,27 %.

Od 2018. godine privreda Gračanice iz negativnog salda robne razmjene ulazi u pozitivan saldo robne razmjene (sa 4,94 miliona KM na 57,78 miliona KM),

Prema prosjeku izvoza po stanovniku od 8.337 KM/stanovniku u 2022. godini, Gračanica je za 31,79 % iznad prosječnog izvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona (od 6.326 KM/stanov.), a za 48,53 % iznad prosjeka Federacije BiH (od 5.613 KM/stanovniku.).

Prema prosjeku izvoza po stanovniku (od 8.337 KM/ stanovnik), Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK. Sa većim izvozom po stanovniku su Grad Lukavac sa 24.357 KM/stanovniku i Gradačac sa 13.564 KM/ stanovniku.

Prema prosjeku uvoza po stanovniku od 7.039 KM/stanovniku, Gračanica je ispod prosjeka uvoza po stanovniku FBiH za 25,56 % (9.456 KM/stanovniku). U odnosu na prosjeka uvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona koji iznosi 7.061 KM/stanovniku niži je za 0,31 %. Prema prosjeku uvoza po stanovniku (od 7.039 KM/stanovnik) Grad Gračanica je na četvrtom mjestu u TK.

Na području grada Gračanica, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2022. godinu, od ukupno 44.493 stanovnika 67,90 % ili (30.194 stanovnika) je radno sposobno stanovništvo starosne dobi između 15 i 65 godina. Od tog broja stanovnika, samo 17.823 (odnosno 40,06 %) je aktivno uključeno na tržište rada i predstavlja radno aktivnu radnu snagu (11.065 zaposlenih i 6.758 nezaposlenih registrovanih na Zavodu za zapošljavanje).

Ova analiza ne obuhvata sivu ekonomiju koja kreira neregistrovanu zaposlenost, zaposlenost u neformalnom sektoru i zaposlene u sektoru poljoprivrede.

Stepen zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (stanovništvo u dobi od 15-65 godina), kontinuirano raste sa 34,48 % iz 2018. godine na 36,60 % u 2022. godini. U 2022. godini je za 5,20 % iznad stepena zaposlenosti iz 1991. godine kada je iznosila 31,40 %.

Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva je kontinuirano rasla sa 23,79 % iz 2018. god. na 24,87 % u 2022. godini te je iznad stepena zaposlenosti iz 1991. godine (19,24 %).

Stepen zaposlenosti od 36,60 % je iznad stepena zaposlenosti Tuzlanskog kantona (33,90 %), i stepena zaposlenosti FBiH (35,60 %).

Stepen nezaposlenosti opada sa 41,35 % iz 2018. godine na 37,90 % u 2022. godini, ali još uvijek zaostaje za 1991. godinom kada je stepen nezaposlenosti iznosila 29,79 %.

Stepen nezaposlenosti od 37,90 % je niža od stepena nezaposlenosti TK koji iznosi 40,50 %, ali je viša od stepena nezaposlenosti FBiH od 35,10 %. U odnosu na 13 općina/gradova TK, grad Gračanica sa stepenom nezaposlenosti od 37,90 % je druga općina/grad odmah iza Grada Tuzla sa (27,40 %) i ima nižu stepen nezaposlenosti u odnosu na grad Gradačac (40,0 % , grad Srebrenik (59,60 %) i grad Lukavac (42,20 %).

U periodu od 13 godina od 2008. do 2022. godine prosječna neto isplaćena plaća je povećana za samo 56,73 % (sa 520 KM iz 2008.god. na 815 KM u 2022.godini). U 2022. godini sa navedenom prosječnom isplaćenom plaćom od 815 KM obezbjeđuje se pokrivenost Sindikalne potrošačke korpe od samo 27,20 %.(Sindikalnu potrošačku korpu čine minimalni troškovi života četveročlane porodice koju čine dvije odrasle osobe i dva djeteta, od kojih je jedno u srednješkolskom, a drugo u uzrastu osnovca). Više o ovoj temi pročitajte pod tačkom 8.3.- Sindikana potrošačka korpa.

Prosječno isplaćena plaća u Gračanici od 815 KM niža je za 20,26% u odnosu na prosječnu plaću TK a za 26,84 % je niža u odnosu na FBiH.

Nizak nivo prosječnih plaća direktno se odražava na nizak nivo prosječnih penzija. Ukupna prosječna mjesečna penzija od 445,38 KM iz 2022. godine iznosi samo 54,65 % prosječne neto plate iz 2022.godine koja je iznosila 815 KM.

U periodu od 2008. do 2021.(trinaest godina) ukupna prosječna penzija porasla je za samo 41,16 %, sa 315,51 KM na 445,38 KM a prosječne plaće su porasle za samo 56,73 % sa

520,09 KM na 815,00 KM. Omjer radnika i penzionera u Gračanici je povećan sa 1,6 prema 1 iz 2017. godine na 1,8 prema 1 u 2022. godini i približan je koeficijentu iz 2008. godine kada je iznosio 1,82 prema 1, Dok je omjer radnika i penzionera u FBiH 1,25 prema 1 a u Tuzlanskom kantonu 1,4 prema 1.

U toku 2022. godine ukupne novčane podrške iz budžeta FBiH i TK ostvarene su u iznosu od 2.910.034,00 KM, što je za 36,95 % povećanje u odnosu na 2021. godinu. U istoj godini povećane su novčane podrške iz Budžeta Kantona za 49,00 % sa 897.634 KM na 1.337.504 KM, a novčane podrške iz Budžeta FBiH su za 28,14% sa 1.337.504 KM na 1.572.530 KM.

U strukturi izvora finansiranja u 2022. godini na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosilo se 45,96 % ili 1337.504 KM, a iz budžeta Federacije BiH 54,04 % ili 1.1572.530 KM.

Grad Gračanica je u 2022. godini izvršio isplatu sredstava namijenjenih za poljoprivredu u ukupnom iznosu od 263.868,97 KM.

2. OSNOVNI PODACI O GRADU

Područje Općine Gračanica, prije rata, prostiralo se na obje strane rijeke Spreče, između dva privredna regiona Doboja i Tuzle i zahvatala je površinu od 378 km², u kojoj je živjelo 47.398 stanovnika, prema podacima iz 1991. godine. Dejtonskim sporazumom demografska slika Općine je promijenjena, teritorij je sužen, jer je jedan dio Općine pripao entitetu Republika Srpska.

Dio koji pripada Federaciji BiH je u sastavu Tuzlanskog kantona i zauzima površinu od 216 km², što je 8,15 % površine Tuzlanskog kantona sa gustom naseljenosti od 206 stanovnika / km².

Na osnovu Člana 9. Zakona o Gradu Gračanica, („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 30/2019 od 27.05.2019. godine), Općina Gračanica je dobila status Grada.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području Grada Gračanica u 2022. godini živi 44.493 stanovnika (procjena broja stanovništva sredinom godine), sa gustom naseljenosti od 206 stanovnika/km². U odnosu na popis iz 1991.godine odsutno je 2.905 stanovnika. U 2022.godini zabilježen je negativni trend prirodnog priraštaja.

Grad Gračanica nalazi se u Regiji Sjeveroistočne BiH (Regija SI), koju čini sjeveroistočni dio države Bosne i Hercegovine, koja uključuje 34 JLS i Brčko distrikt BiH, ukupne površine 7.260 km² (14,18 % ukupne površine BiH).

Tabela 1. Površina u km²

Opis	Površina u km ²	Učešće u % u odnosu na BiH
Grad Gračanica	216	0,428
Regija SI BiH	7.263,60	14,18
F BiH	26.112	50,98
RS	25.099	49,01
BiH	51.209	-

Grad Gračanica čini 0,428 % površine BiH, a 2,97 % površine Regije Sjeveroistočne BiH. Prema površini Grad Gračanica je iznad prosječne površine gradova Regije SI BiH.

POSEBNE RAZVOJNE MOGUĆNOSTI

Razvojne mogućnosti Grada Gračanica vezane su za njen položaj u užem i širem regionu Sjeveroistočne BiH, kao i za prirodno-geografska i resursna obilježja prostora i slično, a u osnovi svode se na slijedeće:

1. Širi prostor Gračanice i Trebave interesantan je sa aspekta pojave nemetalnih mineralnih sirovina, kao što su: betonit, kaolin, kvarcni pijesak i tuf, keramičke i vatrostalne gline i krečnjaci.

2. Naglašene akumulacije termo mineralnih voda u području Sprečanskog rasjeda. Ležište ovog resursa je jedno od najvećih ne samo u BiH nego i na Balkanu. Eksploatacioni kapacitet ovih ležišta omogućuje zahvat vode sa barem 20 eksploatacionih bunara, orijentacionih dubina od 300 do 1.000 metara, prosječnog kapaciteta cca 100 kubika u sekundi po bušotini.

Termo mineralne vode pored energetskog potencijala imaju široki dijapazon primjene u zdravstvu, rehabilitaciji, turizmu, proizvodnji zdravstveno ispravne hrane, ribogojstvu, stočarstvu, zagrijavanje prostora, ekstrakciji ugljen dioksida i proizvodnji suhog leda.

3. Zemljišni resursi su pogodni za proizvodnju zdrave hrane i uzgoj voća. Oranice su zastupljene sa 9.056 ha, voćnjaci sa 1.765 ha, livade 1.015 ha, pašnjaci 1.460 ha i šume 6.451 ha.

Relativno velik potencijal u poljoprivredi (posebno oraničnim površinama kojih ima 9.056 ha) je važna dugoročna osnova za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije. Veći dio prostora Grada poznat je kao voćarski kraj za uzgoj šljiva i jagodičastog voća. Na toj osnovi je razvijen prerađivački kapacitet prehrambene industrije.

Šumsko bogatstvo, prirodni potencijali (Ćetovilja, Vis itd.), važan je osnov za razvoj turizma.

Među osnovnim preprekama koje utiču na budući razvoj su:

- Neadekvatno korištenje pojedinih prirodnih resursa (vodni resursi, šume, nemetalne i mineralne sirovine),
- Nizak stepen iskorištenosti potencijala u nekim vrstama prirodnih resursa (poljoprivredno zemljište, nemetalne mineralne sirovine, termo mineralne vode),
- Nedeminirano područje,
- Neregulisan vodotok rijeke Spreče i dijela rijeke Sokoluše.

3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA

Ovom analizom obuhvaćeno je ukupno 453 kompanija koje su podnijele finansijske izvještaje Finansijskoj informatičkoj agenciji FBiH za 2022. godinu. Prema obrađenim podacima za 2022. godinu, u 453 firmi bilo je ukupno 8.110 zaposlenih, što je za 2,08 % manje u odnosu na 2021. godinu, a za 0,68 % manje u odnosu na 2020. godinu.

Ukupan prihod je u porastu. U 2022. godini ukupan prihod je ostvaren u iznosu od jedne milijarde i 126,68 miliona KM što je za 16,19 % više u odnosu na 2021. godinu, a za 42,39 % više u odnosu na 2020. godinu.

Ostvaren je rast i dobiti sa 91,94 miliona KM koliko je iznosila u 2021. godini na 116,98 miliona KM u 2022. godini, što se vidi u Tabeli 2.:

Tabela 2. Opći profil privrede Općine Gračanica/Grada Gračanica u periodu 2020.-2022. God.

Opšti podaci	Zbirni podaci svih djelatnosti uJLS grada Gračanica			Top 10 kompanija svih djelatnosti na nivou države		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Broj kompanija	448	460	453	10	10	10
Ukupan broj zaposlenih	8.166	8.283	8.110	21.194	17.040	16.917
Prosječan broj zaposlenih	18	18	18	2.119	1.704	1.692
Ukupan prihod od prodaje u KM	791.258.829	969.689.984	1.126.681.397	6.389.962.919	8.114.840.359	10.194.978.253
Prosječan prihod od prodaje u KM	1.766.203	2.108.022	2.487.155	638.996.292	811.484.036	1.019.497.825
Ukupna dobit u KM	67.595.139	91.949.303	116.982.021	258.638.133	203.827.265	268.436.689
Broj kompanija sa prihodom do 500.000	274	276	259	0	0	0
Broj kompanija sa prihodom do 5.000.000	136	140	146	0	0	0
Broj kompanija sa prihodom preko 5.000.000	38	44	48	10	10	10

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

Prema visini ukupnog prihoda 57,17 % ili 259 kompanija su ostvarile ukupan prihod do 500.000 KM, 32,23 % ili 146 kompanija ostvarilo je prihod do 5.000.000 KM, a 10,59 % ili 48 kompanije ostvarile su preko 5.000.000 KM prihoda.

3.1. Ukupan prihod po djelatnostima

U 2022. godini, 453 poslovnih subjekta ostvarili su ukupan prihod u iznosu od 1.126,68 miliona KM, i viši je za 156,99 miliona KM ili 16,19 % u odnosu na 2021. godinu, a za 42,39 % ili 335,42 miliona u odnosu na 2020. godinu. U strukturi ukupnog prihoda, u dvije vodeće djelatnosti ostvareno je ukupno 79,40 % ukupnog prihoda i to u prerađivačkoj industriji 50,84 % i djelatnosti trgovine 28,56 % ukupnog prihoda privrede Grada, što se vidi iz sljedeće tabele:

Tabela 3. Ukupan prihod po djelatnostima u periodu 2020.-2022. godine

Šifra djel.	Naziv djelatnosti	Ukupan prihod u periodu 2020.-2022. god. u 000 KM			Index 2022/ 2021	Učešće u % u 2022. godini
		2020	2021	2022		
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	18.576	20.765	21.432	103,21	1,90
B	Vađenje ruda i kamena	2.893	2.221	2.427	109,28	0,22
C	Prerađivačka industrija	398.294	497.876	572.765	115,04	50,84
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	1.891	2.533	2.595	102,45	0,23
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	4.607	6.958	6.483	93,17	0,58
F	Građevinarstvo	83.645	97.562	129.093	132,32	11,46
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	226.115	275.500	321.790	116,80	28,56
H	Prijevoz i skladištenje	24.803	33.563	36.525	108,83	3,24
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	292	294	337	114,63	0,03
J	Informacije i komunikacije	7.505	7.511	9.180	122,22	0,81
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0,00	0,00
L	Poslovanje nekretninama	0	9	0,1	1,11	0,00
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	3.974	4.394	4.316	98,22	0,38
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	472	383	552	144,13	0,05
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0,00	0,00
P	Obrazovanje	2.105	2.779	2.276	81,90	0,20
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	333	358	249	69,55	0,02
S	Ostale uslužne djelatnosti	108	508	586	115,35	0,05
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0,00	0,00
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0,00	0,00
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	15.645	16.475	16.074	97,57	1,43
	Ukupno:	791.258	969.689	1.126.680	116,19	100,00

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima

U 2022. godini i pored Covid pandemije u privredi je iskazana ukupna dobit od 116,98 miliona KM. Iskazana dobit u 2022. godini je povećana za 27,22 % u odnosu na 2021. godinu, za 73,06 %, u odnosu na 2020. godinu. Posmatrano po djelatnostima, ukupna dobit je ostvarena u većini djelatnosti.

Kretanje finansijskog rezultata po djelatnostima dato je u narednoj tabeli:

Tabela 4. Ukupna dobit i gubitak po djelatnostima u periodu 2020.-2022. godina u 000 KM

Oznaka djel.	Naziv djelatnosti	Godina					
		2020		2021		2022	
		Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak	Dobit	Učešće u %
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	11	0	472	0	626	0,54
B	Vađenje ruda i kamena	39	0	36	0	112	0,10
C	Prerađivačka industrija	31.614	0	45.818	0	61.513	52,58
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	317	0	525	0	870	0,74
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	233	0	823	0	455	0,39
F	Građevinarstvo	10.621	0	9.636	0	12.472	10,66
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	21.813	0	29.482	0	34.061	29,12
H	Prijevoz i skladištenje	763	0	1.994	0	3.194	2,73
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	0	16	0	12	0	0,00
J	Informacije i komunikacije	654	0	986	0	1424	1,22
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0	0	0,00
L	Poslovanje nekretninama	0	0	1	0	44	0,04
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	895	0	1.129	0	1.149	0,98
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	0	43	36	0	128	0,11
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc. osiguranje	0	0	0	0	0	0,00
P	Obrazovanje	100	0	677	0	442	0,38
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	56	0	98	0	107	0,09
S	Ostale uslužne djelatnosti	0	3	190	0	227	0,19
T	Djel. domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	0	0,00
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0	0,00
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	540	0	57	0	158	0,14
	<u>Ukupna dobit/gubitak</u>	67.656	62	91.960	12	116.982	100,00
	Ukupna dobit	67.595		91.949		116.982	

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

3.3. Broj firmi po djelatnostima

U 2022. godini finansijske izvještaje podnijelo je 453 poslovnih subjekata, što je za 7 manje u odnosu na 2021. godinu. U strukturi ukupnog broja firmi 33,55 % ili 152 su u prerađivačkoj industriji, 29,81 % ili 135 su u djelatnosti trgovine, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 5. Pregled broja firmi po djelatnostima u periodu 2020.-2022. Godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Br. Kompanija po djelatnostima u periodu 2018-2020.		
		2020	2021	2022
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	13	10	10
B	Vađenje ruda i kamena	4	4	4
C	Prerađivačka industrija	161	160	152
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	4	4	5
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	4	4	4
F	Građevinarstvo	41	41	39
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	129	135	135
H	Prijevoz i skladištenje	41	44	45
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	6	6	6
J	Informacije i komunikacije	9	7	7
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0
L	Poslovanje nekretninama	0	1	1
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	23	29	29
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	3	3	3
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0
P	Obrazovanje	5	7	7
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	1	1	2
S	Ostale uslužne djelatnosti	2	2	2
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	2	2	2
	Ukupno:	448	460	453

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

3.4. Zaposlenost po djelatnostima

Ukupna zaposlenost u 2022. godini smanjena je za 1,85 % u odnosu na 2021. godinu. Najveći pad zaposlenih je iskazan u prerađivačkoj industriji od 5,04 %.. Najveći porast zaposlenih je u djelatnosti Trgovini na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala od 5,26 %. Kretanje zaposlenih po djelatnostima daje se u narednoj tabeli:

Tabela 6. Pregled zaposlenosti po djelatnostima u periodu 2020.-2022. Godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj zaposlenih po djel. u periodu 2020-2022.			Index 2022/2021	Učešće br. zaposlenih u 2022.god. u %
		2020	2021	2022		
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	78	71	73	102,82	0,90
B	Vađenje ruda i kamena	61	55	45	81,82	0,55
C	Prerađivačka industrija	4.654	4.501	4.274	94,96	52,70
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	12	14	12	85,71	0,15
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	81	81	83	102,47	1,02
F	Građevinarstvo	870	961	967	100,62	11,92
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	1.468	1.634	1720	105,26	21,21
H	Prijevoz i skladištenje	287	297	277	93,27	3,42
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	11	12	11	91,67	0,14
J	Informacije i komunikacije	105	83	76	91,57	0,94
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0,00	0,00
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0,00	0,00
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	71	92	88	95,65	1,09
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	16	2	12	600,00	0,15
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0,00	0,00
P	Obrazovanje	55	77	68	88,31	0,84
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	4	3	3	100,00	0,04
S	Ostale uslužne djelatnosti	4	5	5	100,00	0,06
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0,00	0,00
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0,00	0,00
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	389	375	396	105,60	4,88
	Ukupno:	8.166	8.263	8.110	98,15	100,00

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

Iz gore navedenih podataka je vidljivo da se 75,76 % ukupne zaposlenosti ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo.

Na osnovu analize privredne strukture po djelatnostima, opća je konstatacija da se 50,84 % ukupnog prihoda, 52,58 % dobiti i 52,70 % zaposlenih, ostvaruje u prerađivačkoj industriji. Na djelatnosti trgovine na veliko i malo, odnosi se 28,56 % ukupnog prihoda, 29,12 % dobiti i 21,21 % zaposlenih u privrede. Učešće građevinarstva u ukupnom prihodu iznosi 11,46 %, dobiti 10,66 % i zaposlenih 11,92 %.

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 152 poslovna subjekta, sa 4.274 zaposlenih, ostvareno je 572,76 miliona KM prihoda, odnosno 50,84 % ukupnog prihoda privrede, 61,51 milion dobiti ili 52,58 % ukupne dobiti privrede Grada.

3.5. Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija koja obuhvata 152 poslovnih subjekata, zapošljava 4.274 osoba ili 52,70 % ukupno zaposlenih u privredi, ostvarila je 572,76 miliona KM prihoda, odnosno 50,84 % ukupnog prihoda privrede, 61,51 milion KM dobiti ili 52,58 % ukupne dobiti privrede. U odnosu na 2021. godinu ukupni prihod je viši za 15,04 %. Opći podaci o prerađivačkoj industriji dati su u narednoj tabeli:

Tabela 8. Opći podaci o prerađivačkoj djelatnosti u periodu 2020.-2022.godine

Opći podaci	Prerađivačka industrija u JLS Grad Gračanica			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou države			Industrijska grana na nivou države		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Broj kompanija	161	160	152	10	10	10	5.901	5.926	3.806
Ukupan broj zaposlenih	4.654	4.501	4.274	8.251	7.925	7.280	149.497	150.371	99.352
Prosječan broj zaposlenih	29	28	28	825	792	728	25	25	26
Ukupan prihod od prodaje u 000 KM	398.294	497.876	572.765	2.573.403	3.745.378	4.702.071	15.986.867	20.045.267	17.409.396
Prosječan prihod od prodaje u 000 KM	2.473	3.111	3.768	257.340	374.537	470.207	2.709	3.382	4.574
Ukupna dobit u 000 KM	31.613	45.818	61.513	161.063	254.963	433.720	997.968	1.295.150	1.505.787
Broj kompan.s.a prihodom do 500.000	80	76	59	0	0	0	3.619	3.416	2.174
Broj kompanija sa prihodom do 5.000.000	61	59	66	0	0	0	1.749	1.902	1.186
Broj kompanija sa prihodom preko 5.000.000	20	25	27	10	10	10	533	608	446

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

3.6. Djelatnost trgovine

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 135 poslovnih subjekata sa 1.720 zaposlenih radnika (ili 21,21 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi), ostvareno je 321,79 miliona KM ukupnog prihoda odnosno 28,56 % od ukupnog prihoda privrede, a 34,061 miliona KM dobiti ili 29,12 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U 2022.godini u odnosu na 2021. godinu ukupan prihod u djelatnosti trgovine je povećan za 16,81 %, dobit je povećana za 15,53 %, a broj zaposlenih je povećan za 5,26 %. Opći podaci za ovu djelatnost dati su u slijedeće tabele:

Tabela 7. Opći podaci o djelatnosti Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2020.-2022. godine (Šifra djelatnosti-G)

Opći podaci	Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2020.-2022. godine (Šifra djelatnosti-G)			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou države			Industrijska grana na nivou države		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Broj kompanija	129	135	135	10	10	10	10.903	10.847	7.377
Ukupan broj zaposlenih	1.468	1.634	1.720	14.857	13.065	13.000	121.534	122.130	84.875
Prosječan broj zaposlenih	11	12	13	1.486	1.306	1.300	11	11	12
Ukupan prihod od prodaje u KM	226.115	275.499	321.790	5.022.639	6.351.552	8.086.601	29.887.278	35.339.201	29.437.475
Prosječan prihod od prodaje u KM	1.752	2.040	2.383	502.263	635.155	808.660	2.741	3.257	3.990
Ukupna dobit u KM	21.813	29.482	34.061	105.939	123.716	180.361	1.383.328	1.944.843	1.581.773
Broj kompanija sa prihodom do 500.000	85	89	89	0	0	0	6.774	6.508	4.293
Broj kompanija sa prihodom do 5.000.000	36	37	36	0	0	0	3.255	3.348	2.345
Broj kompanija sa prihodom preko 5.000.000	8	9	10	10	10	10	874	991	739

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

4. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH

Mala i srednja preduzeća su nosioci privrednog razvoja. Prema broju zaposlenih 76 % su mikro poslovni subjekti koji zapošljavaju do 10 zaposlenih lica, 18 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 10 do 49 zaposlenih lica, 5 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 50 do 249 zaposlenih lica, a samo 1 poslovni subjekat zapošljava preko 250 zaposlenih lica, a to je „Širbegović Inženjering“ d.o.o. (371 zaposleni).

Prema veličini, u smislu Zakona o poticaju razvoja male privrede („Službene novine FBiH“, broj: 19/06 i 25/09), razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti male privrede pri čemu:

- Mikro subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 400.000,00 KM.
- Male subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 4 miliona KM.
- Srednje subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Subjekti male privrede se, radi osiguranja statističkih podataka potrebnih za praćenje razvoja male privrede, razvrstavaju u kategoriju prema broju zaposlenih kako slijedi:

- sa jednim zaposlenim licem;
- sa dva do devet zaposlenih lica;
- sa 50 do 249 zaposlenih lica.

Prema kriterijumu EU, MSP čine preduzeća sa brojem zaposlenih manjem od 250 i ukupnim prihodom manjim od 50 miliona EUR-a.

Prema kriterijima Svjetske banke, pri kategorizaciji u kvantitativnom smislu u opticaju su najčešće tri kriterija: broj zaposlenih, bruto prihod i vrijednost sredstava. Prema ovim kriterijima MSP se dijele na mikro, mala i srednja preduzeća i to:

Tabela 9. Kriterij Svjetske banke-kategorizacija MSP

Kriterij	MIKRO	MALA	SREDNJA
Broj zaposlenih	manje od 10	manje od 50	manje od 300
Bruto prihod	manji od 0.1 milion EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a
Vrijednost sredstava	manje od 0.1 milion EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

Prema visini ukupnog prihoda 259 kompanija ostvarile su prihod do 500.000 KM, 146 kompanija ostvarile su prihod do 5.000.000 KM, a 48 kompanije ostvarile su preko 5.000.000 KM prihoda. (Tabela br.8.)

5. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2022. godini ostvarilo je ukupan prihod od 638,47 miliona KM, što predstavlja 56,67 % ukupnog prihoda privrede . Ukupan prihod ovih firmi je povećan za 20,65 % u odnosu na 2021. godinu, a za 49,44% u odnosu na 2020. godinu što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 10. Najuspješnije firme prema visini ukupnog prihoda u periodu 2020.-2022. Godine

Naziv kompanije	Prihod			% ukupnih prihoda u ukup. prihodu		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
TRGOVIR d.o.o. GRAČANICA	39.579.465	56.774.779	79.563.991	5,00	5,85	7,06
MOTOREX DOO GRAČANICA	49.124.818	60.324.638	71.488.626	6,21	6,22	6,35
ŠIRBEGOVIĆ INŽENJERING D.O.O.	34.004.800	45.772.952	70.410.257	4,30	4,72	6,25
ZEKA-COMERC DOO	38.054.820	49.795.090	66.234.357	4,81	5,14	5,88
Berry Superfos Balkan	36.963.671	45.619.665	56.098.868	4,67	4,70	4,98
EDO-SLAD d.o.o.	17.710.894	25.603.041	32.045.836	2,24	2,64	2,84
NASKO Gračanica d.o.o.	27.285.551	29.552.657	31.592.568	3,45	3,05	2,80
SUMAN d.o.o. GRAČANICA	16.888.148	21.709.893	30.611.551	2,13	2,24	2,72
ISOWOOD d.o.o.	19.728.639	24.895.774	25.966.390	2,49	2,57	2,30
PLAMINGO d.o.o.	20.772.770	26.197.644	25.054.550	2,63	2,70	2,22
VARIPLAST d.o.o.	14.915.453	20.832.327	22.897.425	1,89	2,15	2,03
TERRASIT INSULATION d.o.o. Gračanica	14.680.367	19.952.812	22.241.479	1,86	2,06	1,97
INDEX d.o.o. GRAČANICA	11.647.828	14.280.705	15.128.749	1,47	1,47	1,34
Roding doo	21.283.817	12.714.064	14.916.997	2,69	1,31	1,32
INGRAT DOO	9.390.064	13.165.967	14.635.326	1,19	1,36	1,30
POLY d.o.o. GRAČANICA	9.204.308	13.107.006	12.875.821	1,16	1,35	1,14
EURO PROST DOO	13.092.893	11.049.367	12.486.984	1,65	1,14	1,11
JADRINA DOO	13.004.938	15.237.072	11.869.777	1,64	1,57	1,05
RADIUS d.o.o.	11.843.224	13.080.660	11.182.866	1,50	1,35	0,99
PLASTEX d.o.o.	8.068.420	9.540.113	11.170.229	1,02	0,98	0,99
Ukupan prihod 20 komp.	427.244.888	529.206.226	638.472.647	54,00	54,57	56,67
UKUPAN PRIHOD U PRIVREDI	791.258.829	969.689.984	1.126.681.397			

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2022. godini ostvarile su dobit od 75,08 milion KM što predstavlja 64,18 % ukupne dobiti privrede. Ukupna dobit ovih firmi je povećan za 34,32 % u odnosu na 2021. godinu, a za 109,02% u odnosu na 2020. godinu što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 11. Najuspješnije firme prema visini ukupne dobiti u periodu 2020.-2022. Godine

Naziv kompanije		Ukupna dobit			Učešće u %		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
1	MOTOREX DOO GRAČANICA	10.585.333	14.433.345	16.102.704	15,01	14,83	13,77
2	TRGOVIR d.o.o. GRAČANICA	1.695.515	4.476.296	7.340.647	2,40	4,60	6,28
3	ŠIRBEGOVIĆ INŽENJERING D.O.O.	1.897.298	3.101.769	7.131.745	2,69	3,19	6,10
4	Berry Superfos Balkan	4.018.808	5.304.702	7.014.519	5,70	5,45	6,00
5	ZEKA-COMERC DOO	2.986.105	4.042.291	4.387.577	4,23	4,15	3,75
6	EDO-SLAD d.o.o.	1.311.155	3.472.796	4.055.007	1,86	3,57	3,47
7	ISOWOOD d.o.o.	1.658.497	3.583.969	3.822.244	2,35	3,68	3,27
8	INDEX d.o.o. GRAČANICA	1.021.487	2.484.740	3.312.967	1,45	2,55	2,83
9	SUMAN d.o.o. GRAČANICA	1.644.302	1.651.959	3.297.042	2,33	1,70	2,82
10	ALIBEGOVIĆ PLAST d.o.o. GRAČANICA	1.066.366	2.609.816	2.741.723	1,51	2,68	2,34
11	FINING d.o.o. Gračanica	850.649	594.351	2.141.655	1,21	0,61	1,83
12	AMBRA DOO	2.141.633	2.421.003	1.932.418	3,04	2,49	1,65
13	Džambo d.o.o. Gračanica	9.157	1.070.585	1.905.710	0,01	1,10	1,63
14	Plastoflex doo	1.537.565	1.333.739	1.695.201	2,18	1,37	1,45
15	INGRAT DOO	285.436	1.154.304	1.601.451	0,40	1,19	1,37
16	Max - Gradnja d.o.o. Gračanica	295.363	299.180	1.508.009	0,42	0,31	1,29
17	NASKO Gračanica d.o.o.	1.346.335	1.086.842	1.430.634	1,91	1,12	1,22
18	TRING d.o.o.	753.007	1.219.963	1.419.719	1,07	1,25	1,21
19	BENPROM d.o.o.	105.046	497.970	1.144.101	0,15	0,51	0,98
20	KLAUS LEHMANN GmbH doo	709.181	1.055.544	1.093.170	1,01	1,08	0,93
	Ukupna dobit 20 kompanija	35.918.238	55.895.164	75.078.243	50,94	57,44	64,18
	UKUPNA DOBIT U INDUSTRIJSKOJ GRANI	70.515.334	97.318.679	116.982.021			

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

Tabela 12. Najuspješnije firme prema visini prihoda po zaposlenom u periodu 2020.-2022. Godini

Naziv kompanije		Broj zaposlenih			Prihod po zaposlenom		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
1	Pegasus Bosna d.o.o.	1	1	1	3.956.296	5.492.276	5.141.897
2	BIOPILE d.o.o.	4	2	2	1.260.751	2.607.692	2.818.004
3	Fist Plastika doo	2	2	2	1.630.367	2.496.099	1.929.367
4	QR-OGRAĐNI SISTEMI d.o.o. Gračanica	15	15	1	42.756	74.517	1.254.601
5	ANCORP doo	0	0	1			1.123.037
6	TRGOVIR d.o.o. GRAČANICA	91	91	91	434.939	623.899	874.330
7	NEDŽM d.o.o. GRAČANICA	2	2	2	350.433	288.850	870.237
8	AGROPEST d.o.o. GRAČANICA	5	5	4	398.273	438.354	664.213
9	TopTier Connect d.o.o.	1	1	1	466.847	397.215	550.971
10	POLJOPONUĐA d.o.o. GRAČANICA	5	5	5	356.480	378.529	512.580
11	Sax d.o.o.	11	12	13	277.791	329.976	488.577
12	NASKO Gračanica d.o.o.	53	63	67	514.822	469.090	471.531
13	HASIĆ TRANSPORTE d.o.o.	3	1	1	19.410	224.784	459.091
14	KAFE DO d.o.o.	2	2	2	211.155	323.732	447.841
15	Max - Gradnja d.o.o. Gračanica	26	29	25	217.752	225.066	435.299
16	BRIJEST d.o.o.	10	8	8	338.705	398.706	432.009
17	MTTC d.o.o.	0	4	4		236.683	427.222
18	TERRASIT INSULATION d.o.o. Gračanica	56	57	54	262.149	350.049	411.879
19	METRON AUTOMATION d.o.o. Gračanica	1	2	5	78.813	103.533	405.198
20	OREX-COMPANY d.o.o. GRAČANICA	3	3	3	274.414	389.598	400.861
	UKUPNO ZAPOSLENIH U INDUSTRIJSKOJ GRANI	8.166	8.283	8.110			

Izvor: LRC Inženjering d.o.o.

6. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

Analizom spoljno trgovinske razmjene u periodu 2009.-2022. godini nastavlja se povećanje poslovne aktivnosti na stranom tržištu. U istom periodu ukupan obim spoljno trgovinske razmjene povećan je za 145,92 % (sa 278,18 miliona iz 2009.godine na 684,12 miliona KM u 2022.godini).

U 2020. godini pandemija COVID-19 uticala je na smanjenje uvoza za 17,32 miliona KM (sa 212 miliona KM na 194,9 miliona KM) i smanjenje izvoza za 9,44 miliona KM (sa 226,5 miliona KM na 217,09 miliona KM) a obim spoljnotrgovinske razmjene smanjen je za 26,8 miliona KM.

U 2022. godini sa ostvarenim uvozom od 313,16 miliona KM i izvozom od 370,95 miliona KM iskazan je pozitivan saldo od 57,78 miliona KM, a pokrivenost uvoza izvozom od 118,45 %, koji je iznad pokrivenosti uvoza izvozom FBiH koji iznosi 59,36 % i TK koji iznosi 89,60 %.

Učešće izvoza privrede Grada Gračanica u izvozu Tuzlanskog kantona iznosi 13,57 %, a uvoza 10,27 %.

Od 2018. godine privreda Gračanice iz negativnog salda robne razmjene ulazi u pozitivan saldo robne razmjene (sa 4,94 miliona KM na 57,78 miliona KM), što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 13. Spoljno trgovinska razmjena u periodu od 2009. do 2022. godini sa uporednim podacima TK i FBiH za 2022. godinu

Godina	Opis	Uvoz u hiljadama KM	Učešće u uvozu - FBiH 100	Izvoz u 000 KM	Učešće u izvozu - FBiH =100	Pokrivenost uvoza izvozom u %	Obim spoljno trg. Razmjene u 000 KM	Saldo robne razmjene u hiljadama KM
2022	F BiH	20.395.216	100,0	12.106.706	100,0	59,36	24.702.882	-8.288.510
2022	TK-a	3.049.718	14,95	2.732.608	22,57	89,60	5.782.326	-317.109
2009	Gračanica	139.370	1,76	138.813	3,65	99,24	278.183	-1.056
2010	Gračanica	153.859	1,79	137.384	2,82	89,29	291.243	-16.475
2011	Gračanica	176.474	1,81	155.223	2,79	87,96	331.697	-21.251
2012	Gračanica	180.659	1,81	150.253	2,86	83,17	330.912	-30.406
2013	Gračanica	185.464	1,89	162.444	2,93	87,59	347.908	-23.020
2014	Gračanica	190.969	1,84	174.250	3,02	91,25	365.219	-16.719
2015	Gračanica	200.755	1,88	170.218	2,77	84,79	370.973	-30.537
2016	Gračanica	199.063	1,82	183.534	2,93	92,20	382.597	-15.529
2017	Gračanica	210.411	2,64	191.760	1,69	91,14	402.171	-18.648
2018	Gračanica	208.039	1,56	212.983	2,69	102,38	421.022	4.944
2019	Gračanica	212.310	1,53	226.534	2,97	106,70	438.844	14.223
2020	Gračanica	194.993	1,67	217.095	3,16	111,33	412.088	22.102
2021	Gračanica	274.521	1,81	295.675	3,09	107,71	570.196	21.154
2022	Gračanica	313.166	1,54	370.951	3,06	118,45	684.117	57.784

Izvor: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2009- 2022" Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema prosjeku izvoza po stanovniku od 8.337 KM/stanovniku u 2022. godini, Gračanica je za 31,79 % iznad prosječnog izvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona (od 6.326 KM/stanov.), a za 48,53 % iznad prosjeka Federacije BiH (od 5613 KM/stanovniku.).

Prema prosjeku izvoza po stanovniku (od 8.337 KM/ stanovnik), Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK. Sa znatno većim izvozom po stanovniku su Grad Lukavac sa 24.357 KM/stan. i Gradačac sa 13.564 KM/ stanovnik.

Tabela 14. Prosjek izvoza po stanovniku u periodu 2016. – 2022. godine

Opis	Prosjek izvoza po stanovniku za period 2016.-2022. u KM/stanovnik							Index 2022/2021
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
F BiH	2.837	3.295	3.602	3.472	3.145	4.414	5.613	127
Tuzlanski kanton	2.864	4.053	4.411	4.083	3.819	4.781	6.326	132
Grada Gračanica	4.058	4.237	4.720	5.030	4.826	6.608	8.337	126

Izvor: “Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2016-2022“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema prosjeku uvoza po stanovniku od 7.039 KM/stanovniku, Gračanica je ispod prosjeka uvoza po stanovniku FBiH za 25,56 % (9.456 KM/stanovniku). U odnosu na prosjeka uvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona niži je za 0,31 % (koji iznosi 7.061 KM/stanovniku). Prema prosjeku uvoza po stanovniku (od 7.039 KM/stanovnik) Grad Gračanica je na četvrtom mjestu u TK.

Tabela 15. Prosjek uvoza po stanovniku u periodu 2016.-2022. godine

Opis	Prosjek uvoza po stanovniku u KM/stanovnik							Indeks 2022/2021
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
F BiH	4.953	5.649	6.041	6.322	5.347	6.978	9.456	135
Tuzlanski kanton	3.491	3.505	3.928	4.882	4.277	5.472	7.061	129
Grad Gračanica	4.401	4.649	4.610	4.715	4.335	6.135	7.039	114

Izvor: “Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2016-2021“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

7. INVESTICIJE U PROIZVODNO POSLOVNE OBJEKTE

U periodu od 2011. do 2022. godine zabilježen je pozitivan trend rasta investicija.

U navedenom periodu 118 kompanija je investiralo u proizvodno poslovne objekte ukupne površine od 210.025 m², prosječno godišnje 1.779,87 m² korisne površine, što se vidi iz slijedećeg tabele:

Tabela 16. Pregled investicija u periodu 2011.-2022. godine

Period	Broj investicija	Ukupna površina investicija u m ²
2011-2013	16	24.890
2014	8	17.880
2015	7	19.085
2016	22	36.014
2017	23	46.355
2018-2019	15	13.039
2020	7	21.609
2021	7	10.485
2022	13	20.668
Svega 2011-2022	118	210.025

Izvor: Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove Grada Gračanica

U strukturi investicija najveći broj proizvodno-poslovnih objekata pokrenut je u MZ Gračanica u poslovnoj zoni, zatim slijedi MZ Stjepan Polje, MZ Donja Lohinja i druge MZ, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 17. Pregled investicija u proizvodno poslovne objekte u m² po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2022. Godine

Naziv MZ	Investicije u proizv.-poslovne objekte u m ² u periodu 2011.-2022.god.									
	2011-2013	2014	2015	2016	2017	2018-2019	2020	2021	2022	SVEGA
Gračanica	24.890	13.080	15.585	23.533	33.251	6.347	21.609	9.337	13.253	160.885
Stjepan Polje	0	4.800	2.150	4.415	2.589	4.378	0	0	6.336	24.668
Donja Lohinja	0	0	750	4.170	8.463	1.972	0	0	0	15.355
Donja Orahovica	0	0	600	591	0	0	0	0	0	1.191
Dobrovci	0	0	0	142	0	0	0	0	1.079	1.221
Soko	0	0	0	1.511	1.603	0	0	0	0	3.114
Babići	0	0	0	1.292	0	0	0	0	0	1.292
Pribava	0	0	0	360	449	342	0	1.148	0	2.299
SVEGA	24.890	17.880	19.085	36.014	46.355	13.039	21.609	10.485	20.668	210.025

Izvor: Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove Grada Gračanica

Tabela 18. Pregled broja investicija u proizvodno poslovne objekte po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2022. Godine

Naziv MZ	Broj investicija u proizvodno-poslovne objekte po godinama u periodu 2011.-2021. godine									
	2011- 2013	2014	2015	2016	2017	2018- 2019	2020	2021	2022	Ukupno
Gračanica	16	6	4	12	15	10	7	6	9	85
Stjepan Polje	0	2	1	2	3	2	0	0	3	13
Donja Lohinja	0	0	1	2	3	2	0	0	0	8
Donja Orahovica	0	0	1	2	0	0	0	0	0	3
Doborovci	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2
Soko	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2
Babići	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Pribava	0	0	0	1	1	1	0	1	0	4
SVEGA	16	8	7	22	23	15	7	7	13	118

Izvor: Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove Grada Gračanica

8. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE

8.1. Pregled stanja i kretanja na tržištu rada

Na području grada Gračanica, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2022. godinu, od ukupno 44.493 stanovnika 67,90 % ili (30.194 stanovnika) je radno sposobno stanovništvo starosne dobi između 15 i 65 godina.

Od tog broja stanovnika, samo 17.823 (odnosno 40,06 %) je aktivno uključeno na tržište rada i predstavlja radno aktivnu radnu snagu (11.065 zaposlenih i 6.758 nezaposlenih registrovanih na Zavodu za zapošljavanje).

Ova analiza ne obuhvata sivu ekonomiju koja kreira neregistrovanu zaposlenost, zaposlenost u neformalnom sektoru i zaposlene u sektoru poljoprivrede.

Ukupan broj zaposlenih (11.065 osoba), manji je od zbira broja penzionera i broja nezaposlenih koji iznosi 13.012 (od toga u 2022. god. je 6.254 penzionera, a 6.758 nezaposlenih osoba).

Tabela 19. Zaposlenost ukupnog i radno aktivnog stanovništva 1991. i 2018.-2022. godine

OPIS	Broj zaposlenih po godinama					
	1991	2018	2019	2020	2021	2022
Ukupno stanovništvo (procjena)	59.050	45.128	45.033	44.985	44.745	44.493
Radnoaktivno stanovništvo, dob od 15-65	36.156	31.141	30.889	30.642	30.389	30.194
Ukupan broj zaposlenih	11.363	10.738	10.961	10.813	10.953	11.065
Broj nezaposlenih	4.822	7.570	7.101	7.261	7.022	6.758
Stepen zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva	31,40	34,48	35,50	35,30	36,03	36,60
Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva	19,24	23,79	24,34	24,03	24,49	24,87
Stepen nezaposlenosti	29,79	41,35	39,30	40,20	39,10	37,9

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2018-2022 godini“

NAPOMENA: Stepen zaposlenosti je procenat učešća zaposlenih u ukupnom broju radno aktivnog stanovništva (u dobi 15-65 god).

Stepen zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (stanovništvo u dobi od 15-65 godina), kontinuirano raste sa 34,48 % iz 2018. godine na 36,60 % u 2022. godini. U 2022. godini je za 5,20 % iznad stepena zaposlenosti iz 1991. godine kada je iznosila 31,40 %.

Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva je kontinuirano rasla sa 23,79 % iz 2018. god. na 24,87 % u 2022. godini te je iznad stepena zaposlenosti iz 1991. godine (19,24 %).

Stepen nezaposlenosti opada sa 41,35 % iz 2018. godine na 37,90 % u 2022. godini, ali još uvijek zaostaje za 1991. godinom kada je stepen nezaposlenosti iznosila 29,79 %.

Tabela 20. Zaposlenost, nezaposlenost sa uporednim podacima u periodu od 2019. do 2022. g.

Opis	Broj zaposlenih				Broj nezaposlenih			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Federacija BiH	531.483	520.162	525.397	529.734	331.570	321.581	311.679	269.912
Tuzlanski kanton	99.067	97.863	99.589	101.192	75.461	77.112	73.295	68.973
Grad Gračanica	10.961	10.813	10.953	11.065	7.101	7.261	7.022	6.758
Grad/Kanton (učešće u %)	11,06	11,04	11,00	10,93	9,41	9,42	9,58	9,83
Grad/F BiH (učešće u %)	2,06	2,08	2,08	2,08	2,3	2,25	2,25	2,50

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2019-2022.god. godini

Pojашnjenje: NEZAPOSLENA LICA su lica bez zaposlenja, sposobna za rad i starosne dobi od 15 do 65 godina, evidentirana u biroima za zapošljavanje.

Stepen zaposlenosti od 36,60 % je iznad stepena zaposlenosti Tuzlanskog kantona (33,90 %), i i stepena zaposlenosti FBiH (35,60 %).

Tabela 21. Stepen zaposlenosti u periodu 2016.-2022. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

Opis	Stepen zaposlenosti u periodu 2016. -2022. godine						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grada Gračanica	29,60%	30,00%	34,48%	35,50%	35,30%	36,03%	36,60
TK	26,70%	27,30%	31,10%	32,30%	32,20%	33,10%	33,90
FBiH	29,40%	30,20%	34,40%	34,80%	34,40%	35,10%	35,60

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2022.god.“

Stepen nezaposlenosti od 37,90 % je niža od stepena nezaposlenosti TK koji iznosi 40,50 %, ali je viša od stepena nezaposlenosti FBiH od 35,10 %. U odnosu na 13 općina/gradova TK, grad Gračanica sa stepenom nezaposlenosti od 37,90 % je druga općina/grad odmah iza Grada Tuzla sa (27,40 %) i ima znatno nižu stepen nezaposlenosti u odnosu na grad Gradačac (40,0 % , grad Srebrenik (59,60 %) i grad Lukavac (42,20 %).

Tabela 22. Stepen nezaposlenosti u periodu 2016.-2021. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

Opis	Stepen nezaposlenosti u periodu 2016. - 2022. godine						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grad Gračanica	48,10%	46,60%	41,35%	39,30%	40,20%	39,10%	37,90%
TK	52,00%	50,40%	45,60%	43,20%	44,10%	42,40%	40,50%
FBiH	44,80%	43,30%	38,80%	37,10%	38,20%	37,20%	35,10%

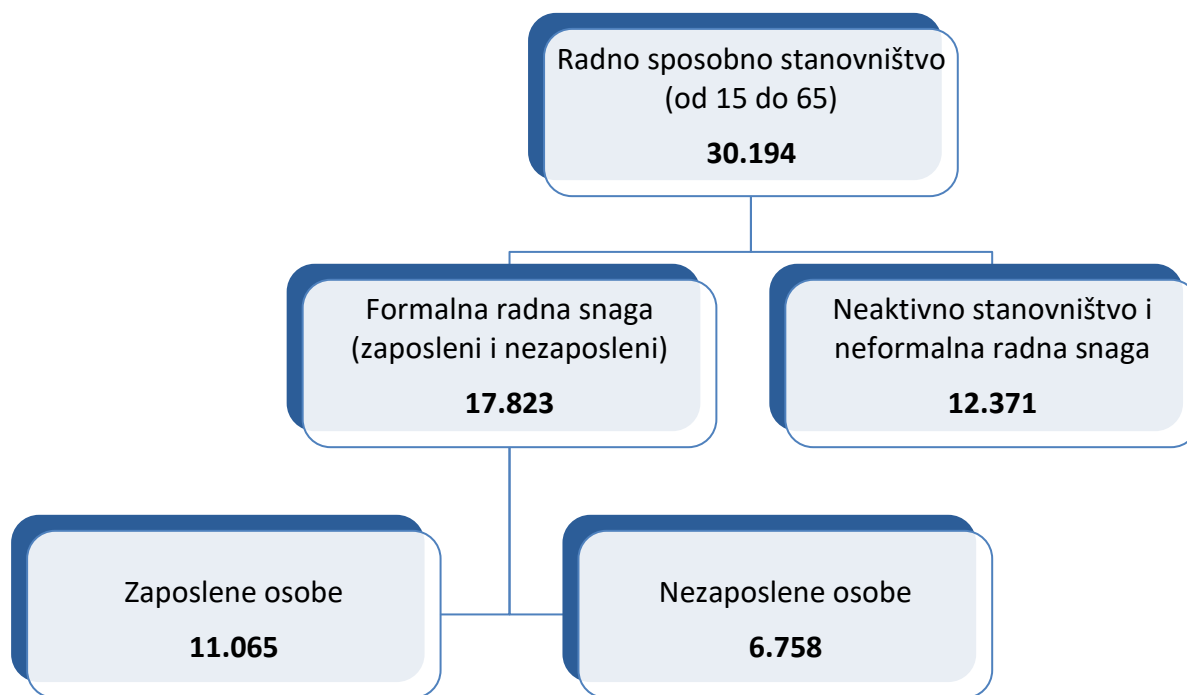
Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2022. godini“

Formalna zaposlenost je relativno dobra, ali je stvarna situacija nešto bolja.

Kao što se vidi iz grafikona br.1, na formalnom tržištu sudjeluje više od polovine radno sposobnog stanovništva (59,03 % u 2022. godini), a 36,64 % radno sposobnog stanovništva je formalno zaposleno, što je relativno nizak stepen formalne zaposlenosti.

Potrebno je istaći da se ovakav pristup odnosi samo na formalnu radnu snagu koja živi u BiH, dok radna snaga koja živi izvan Grada nije obuhvaćena lokalnim administrativnim podacima i zbog toga se smatra neaktivnom radnom snagom zajedno sa neformalno zaposlenim osobama i pomažućim članovima porodice.

Grafikon 1. Struktura zaposlenosti/ nezaposlenosti za grad Gračanica (stanje 2022. godine)

Stvarna situacija na tržištu rada je mnogo bolja iz dva razloga.

Kao prvo, neformalni radnici (uključujući i većinu poljoprivrednika) i neplaćeni pomažući članovi se smatraju neaktivnim osobama iako rade i doprinose porodici i domaćinstvu (rezultat samozapošljavanje i zapošljavanje u poljoprivredi se vide iz registra poljoprivrednih gazdinstava kojih se prema podacima za 2022. godinu vodi **2.775 poljoprivrednih gazdinstava**).

Kao drugo, prema podacima Zavoda za zdravstveno osiguranje, 12.623 su nositelji zdravstvenog osiguranja, od toga (10.586 iz radnog odnosa, 657 samostalnih djelatnosti, 124 dobrovoljnih osiguranika, i 1.256 inostranih osiguranika).

Ako ovom broju dodamo 2.775 poljoprivrednih gazdinstava (kao neformalnu radnu snagu), registrovanih u registru poljoprivrednika, na tržištu rada je zaposleno ukupno 15.398 osoba što je za 32,33 % više u odnosu na 1991. godinu kada je broj zaposlenih iznosio 11.636. Međutim još uvijek ostaje 2.425 osoba iz formalne radne snage koji ostaju nezaposleni.

8.2. Prosječne neto plaće i penzije

Prosječne neto isplaćene plaće neznatno rastu. U posmatranom periodu od 13 godina od 2008. do 2022. godine prosječna neto isplaćena plaća je povećana za samo 56,73 % (sa 520 KM iz 2008.god. na 815 KM u 2022.godini). U 2022. godini sa navedenom prosječnom isplaćenom plaćom od 815 KM obezbjeđuje se pokrivenost Sindikalne potrošačke korpe od samo 27,20 %.(**s**indikalnu potrošačku korpu čine minimalni troškovi života četveročlane porodice koju čine dvije odrasle osobe i dva djeteta, od kojih je jedno u srednješkolskom, a drugo u uzrastu osnovca). Više o ovoj temi pročitajte pod tačkom 8.3.-Sindikana potrošačka korpa.

Prosječno isplaćena plaća u gradu Gračanica niža je za 20,26 % u odnosu na prosječnu plaću TK a za 26,84 % u odnosu na FBiH što se vidi iz slijedećih tabela:

Tabela 23. Prosječne plaće u periodu 2018.-2022. godine sa uporednim podacima za FBiH i TK

Opis	Iznos prosječne plaće u periodu 2018.-2022. godine u KM				
	2018	2019	2020	2021	2022
Federacija BiH	889	928	956	996	1.114
Tuzlanski kanton	797	824	863	906	1.022
Grad Gračanica	615	631	649	689	815
Grad/Kanton (učešće u %)	77,16	76,57	75,2	76,05	79,74
Grad/F BiH (učešće u %)	69,17	67,99	67,88	69,18	73,16

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2018-2022. godini“

Tabela 24. Prosječne neto plaće u periodu 2010.-2022. godine sa uporednim podacima za FBiH i TK

Godina	Opis	Iznos prosječne neto plaće u KM	F BiH = 100
2022	F BiH	1.114	100,0
2022	TK	1.022	92,0
2010	Gračanica	533	66,3
2011	Gračanica	526	64,2
2012	Gračanica	524	63,1
2013	Gračanica	520	63,2
2014	Gračanica	536	62,9
2015	Gračanica	524	63,3
2016	Gračanica	541	63,4
2017	Gračanica	584	67,9
2018	Gračanica	615	69,2
2019	Gračanica	631	68,0
2020	Gračanica	649	67,9
2021	Gračanica	689	69,1
2022	Gračanica	815	73,00

Izvor podataka: “Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2010-2022“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

Nizak nivo prosječnih plaća direktno se odražava na nizak nivo prosječnih penzija. Ukupna prosječna mjesečna penzija od 445,38 KM iz 2022. godine iznosi samo 54,65 % prosječne neto plate iz 2022.godine koja je iznosila 815 KM.

U periodu od 2008. do 2021. godine ukupna prosječna penzija porasla je za samo 41,16 %, sa 315,51 KM na 445,38 KM (a prosječne plaće su porasle za samo 56,73 % sa 520,09 KM na 815,00 KM). Odnos broja zaposlenih u odnosu na broj penzionera je povećan 1,6 iz 2017. godine na 1,8 u 2022. godini i približan je koeficijentu iz 2008. godine kada je iznosio 1,82.

Tabela 25. Prosječne penzije u periodu 2010.-2022. godine sa uporednim podacima FBiH i TK

Godina	Opis	Broj zaposlenih na 1 penzionera	Ukupna prosječna mjesečna penzija u KM	Prosječna starosna penzija u KM	Prosječna invalidska penzija u KM	Prosječna obiteljska penzija u KM
2022	F BiH	1,2	482,51	521,50	423,48	428,97
2022	TK-a	1,4	521,58	601,32	441,01	435,77
2010	Gračanica	2,0	308,59	353,25	278,92	287,27
2011	Gračanica	2,0	321,12	369,74	278,92	297,00
2012	Gračanica	1,6	321,03	346,82	279,4	290,38
2013	Gračanica	1,6	319,00	369,00	284,00	292,00
2014	Gračanica	1,6	334,00	384,00	296,00	304,00
2015	Gračanica	1,6	336,10	386,69	296,41	301,34
2016	Gračanica	1,6	338,28	391,43	297,2	298,86
2017	Gračanica	1,6	340,22	394,08	297,49	298,37
2018	Gračanica	1,82	364,07	418,77	317,35	319,43
2019	Gračanica	1,8	382,09	434,91	335,48	336,33
2020	Gračanica	1,8	391,71	443,82	345,56	341,94
2021	Gračanica	1,8	390,31	439,28	347,89	339,73
2022	Gračanica	1,8	445,38	495,20	403,94	388,62

Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2010-2022" Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

8.3. Sindikalna potrošačka korpa

Sindikalna potrošačka korpa koju je Savez samostalnih sindikata Bosne i Hercegovine izračunao za januar 2023. iznosila je 2.996,70 KM.

Prosječna plata isplaćena u Federaciji BiH za mjesec novembar 2022. iznosila je 1.161 KM (izvor podataka Federalni zavod za statistiku). Minimalna plata prema Odluci Vlade FBiH je 596 KM.

Na osnovu gore navedenih indikatora pokrivenost Sindikalne potrošačke korpe prosječnom isplaćenom platom u FBiH iznosi 38,74 % a minimalnom platom 19,89 %.

Poređenja radi pokrivenost Sindikalne potrošačke korpe prosječnom isplaćenom platom u gradu Gračanica od 815 KM iznosi samo 27,20 %.

Prilikom izrade Sindikalne potrošačke korpe u obzir je uzeta prosječna plata isplaćena u Federaciji BiH, te minimalni troškovi života četveročlane porodice koju čine dvije odrasle osobe i dva djeteta, od kojih je jedno u srednješkolskom, a drugo u uzrastu osnovca.

Samu potrošačku korpu čine: prehrana (44,87%), stanovanje i komunalne usluge (13,10 %), higijena i održavanje zdravlja (8,40 %), obrazovanje i kultura (10,34%), odjeća i obuća (12,03 %), prijevoz (4,61 %), te održavanje domaćinstva (6,67 %). U kategoriji prehrana korištene su cijene iz tri trgovačka centra za 86 artikala. Kada je riječ o higijeni i održavanju zdravlja ubrojani su troškovi za 10 stavki, a za stanovanje i komunalne usluge troškovi za šest stavki. (Izvor informacija: Savez samostalnih sindikata BiH)).

9. POLJOPRIVREDA

Prirodni uslovi u pogledu zemljišta, vode, klime i slično za razvoj poljoprivrede su potencijalno zadovoljavajući.

Grad karakteriše umjereno kontinentalna klima. Posljednjih godina, vremenske prilike nisu išle na ruku poljoprivrednim proizvođačima, zbog elementarnih nepogoda (poplave, grada, suša i slično). U obzir treba uzeti i prognoze da nas čekaju periodi dužih i intenzivnijih suša, kiše i grada, što zahtijeva veće ulaganje u sisteme navodnjavanja, protivgradne zaštite, regulacije vodotokova i edukacije stanovništva.

Agro-ekološke karakteristike Grada determiniše i reljef prostora. U ravnicama, uz rijeku Spreču, organizuje se proizvodnja ozimih strmiš žitarica i kukuruza, povrća i slično.

Na višim nadmorskim visinama značajan je dio pašnjaka i livada pogodnih za razvoj stočarstva. Najznačajniji poljoprivredni resurs Grada predstavlja zemljište. Pedološka struktura zemljišta je slijedeća:

- Aluvijalna i semiglejna 10 % u dolini rijeke Spreče.
- Pseudoglej 60 % u brdskim dijelovima.

- Sionica 30 % u brdskim dijelovima Grada.

Privatna gazdinstva na području Grada su mala i isparcelisana.

Najčešće nisu osposobljena za robnu proizvodnju i da stvaraju dovoljno viškova za tržište te u većoj ili manjoj mjeri proizvode za vlastite potrebe.

Na malim posjedima nije moguće zasnivati ozbiljniji razvoj ratarske proizvodnje iz slijedećih razloga:

- Smanjena mogućnost primjene mehanizacije,
- Otežano odvodnjavanje i navodnjavanje,
- Poštivanje plodoreda,
- Gradnja infrastrukture i slično.

Usitnjenost i fragmentacija zemljišta ima za posljedice slijedeće: nizak stepen produktivnosti poljoprivredne proizvodnje, visoki transportni troškovi, mala ulaganja u poboljšanje kvaliteta zemljišta, nepovoljni uslovi tržišta zemljištem, otežana zaštita okoliša. Vlasnička struktura poljoprivrednog zemljišta pokazuje da u poljoprivredi dominira privatni sektor, mada je u predratnom periodu i državni sektor bio znatan, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 26. Struktura upotrebe zemljišta

Kategorija zemljišta	Površina ukupno (ha)	%
Oranice i vrtovi	8.983,44	41,59%
Voćnjaci	1.702,08	7,88%
Vinogradi	0	0,00%
Livade	1.023,84	4,74%
Ukupno obradivo zemljište	11.709,36	54,21%
Pašnjaci	1.477,44	6,84%
Ribnjaci	0,0505	0,00%
Ukupno poljoprivredno zemljište	13.186,80	61,05%
Šumsko tlo	6.652,80	30,80%
Neplodno tlo	1.760,40	8,15%
Ukupno	21.600,05	100,00%
-Privatno	18.144,04	84%
-Državno	3.456,01	16%

Izvor podataka: Katastar organa uprave Grada Gračanica

Na osnovu podataka iz prethodne tabele može se zaključiti slijedeće:

- U ukupnoj strukturi poljoprivrednog zemljišta najveće učešće imaju oranice i vrtovi sa 41,59 %.
- U privatnom sektoru nalazi se 18.144 ha ili 84 % a u državnom vlasništvu 3.456 ha ili 16 %.

Poljoprivredna proizvodnja u Gradu organizovana je putem Zemljoradničke zadruge „Gračanka, koja je jedna od najboljih zadruga na području BiH, privatnih poljoprivrednih gazdinstava i Udruženja poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara.

Zemljoradnička zadruga „Gračanka“ osnovana je 1954. godine, i između ostalog, zadruga se bavi i proizvodnjom voća i povrća.

Ključne kulture povrća su krastavac-kornišon, mrkva, cvekla, kupus, paradajz, paprika i luk, a ključne kulture voća su šljiva, višnja, kruška i jabuka.

Proizvodi su namijenjeni industrijskoj preradi i potrošnji u svježem stanju, a pored plasmana na domaće tržište, zadruga uspješno izvozi i u Evropsku uniju.

Jedan od općih uslova za ostvarivanje prava na novčanu podršku je da je korisnik upisan u Registar poljoprivrednih gazdinstava i Registar klijenata. U navedene registre koje vodi Odsjek za privredu, poljoprivredu i ruralni razvoj, prema stanju u maju 2022. godine upisano je ukupno 2.917 poljoprivrednih gazdinstava i to 2.775 porodičnih gazdinstava i 142 pravna subjekata (28 privrednih društava, 3 zadruge, 107 obrta, 2 udruženja i 2 ostali pravni subjekti).

9.1. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji

U toku 2022. godine ukupne novčane podrške iz budžeta FBiH i TK ostvarene su u iznosu od 2.910.034,00 KM, što je za 36,95 % povećanje u odnosu na 2021. godinu. U istoj godini povećane su novčane podrške iz Budžeta Kantona za 49,00 % sa 897.634 KM na 1.337.504 KM, a novčane podrške iz Budžeta FBiH su za 28,14% sa 1.337.504 KM na 1.572.530 KM.

U strukturi izvora finansiranja u 2022. godini na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosilo se 45,96 % ili 1337.504 KM, a iz budžeta Federacije BiH 54,04 % ili 1.1.572.530 KM.

Tabela 27. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji po izvorima finansiranja u periodu 2008. - 2022. godine

Godina	Izvori finansiranja u KM			Index
	Budžet TK	Budžet FBiH	UKUPNO	
2008	1.469.733	934.058	2.403.791	baza
2009	849.240	1.354.117	2.203.357	91,66
2010	952.782	1.690.906	2.643.688	109,98
2011	945.355	1.289.309	2.234.664	92,96
2012	881.179	1.289.309	2.170.488	90,29
2013	786.315	1.188.710	1.975.025	82,16
2014	405.041	1.593.546	1.998.587	83,14
2015	373.769	1.649.605	2.023.374	84,17
2016	408.775	1.686.141	2.094.916	87,15
2017	385.211	1.599.849	1.985.060	82,58
2018	411.981	1.299.973	1.711.954	71,22
2019	399.384	1.261.407	1.660.791	69,09
2020	755.631	1.327.103	2.082.734	86,64
2021	897.634	1.227.204	2.124.838	88,40
2022	1.337.504	1.572.530	2.910.034	121,06
Ukupno 2008-2022	11.259.534	20.963.767	32.223.301	

Izvor podataka: Služba za pod. lok. razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

U periodu od 2008. do 2014. godine ukupne podrške primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji kontinuirano opadaju, od 2014. do 2016. godine rastu, a od 2017. do 2019. godine opadaju, a u 2020. godini su u porastu za 25,42 % u odnosu na 2019. godinu, **a u 2022. godini su u porastu za 36,95 % u odnosu na 2021. godinu.**

U prethodnih petnaest godina (od 2008. do 2022. godine) iz Budžeta FBiH i TK povučeno je ukupno 32.223.301 KM ili prosječno godišnje 2,14 miliona KM podsticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju.

Na osnovu ukupnih kretanja u poljoprivredi može se zaključiti da programi novčanih podrški pozitivno utiču na rezultate započetih i otvaranje novih procesa u poljoprivrednom sektoru na području našeg Grada, s ciljem da se ostvari: povećanje obima poljoprivredne proizvodnje, zadovoljenje domaćeg tržišta vlastitim proizvodima, stvaranje tržišno orijentisanih proizvođača, povećanje sjetvenih površina i privođenje kulturi neobrađenog obradivog poljoprivrednog zemljišta i veće zapošljavanje.

Broj registrovanih poljoprivrednih proizvođača raste. U registar poljoprivrednih proizvođača prema podacima iz maja 2022. godine upisano je ukupno 2.917 poljoprivrednih gazdinstava i to 2.775 porodičnih gazdinstava i 142 pravna subjekata (28 privrednih društava, 3 zadruge, 107 obrta, 2 udruženja i 2 ostali pravni subjekti).

9.2. Novčane podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju iz Budžeta Grada Gračanica

Sredstva podrške **poljoprivredi i ruralnom razvoju** iz Budžeta Grada Gračanica realizirana su u skladu sa članom 26. Odluke o izvršavanju Budžeta Grada za 2022. godinu i na osnovu Programa novčanih podrški u poljoprivredi u 2022. godini, broj: 02-20-00436/2022 od 31.01.2022. godine i Izmjena i dopuna Programa novčanih podrški u poljoprivredi u 2022. godini, broj: 02-20-00436/1-2022 od 09.11.2022. godine. Grad Gračanica je u 2022. godini izvršio isplatu sredstava namijenjenih za poljoprivredu u ukupnom iznosu od 263.868,97 KM a utrošak sredstava predstavljena je u tabeli 28.

Tabela 28. Realizacija novčanih podrški u poljoprivredi i ruralnom razvoju iz Budžeta Grada Gračanica za 2022. godinu

R. br.	Vrsta proizvodnje/podrške	Visina podrške KM/jedinica mjere	Ukupan iznos podrške (KM)
1.	Sufinansiranje nabavke mineralnih đubriva	0,00	90.108,56
2.	Proizvodnja konzumnih jaja	0,20 KM/koka	0,00
3.	Nabavka steonih junica iz uvoza	200,00 KM/grlo	12.000,00
4.	Uzgoj pčelinjih zajednica	4,00 KM/košnica	11.148,00
5.	Muzna grla u liniji otkupa mlijeka	80,00 KM/grlo	74.400,00
6.	Proizvodnja pilećeg mesa	0,03KM/kljun	52.339,62
7.	Proizvodnja povrća i jagode u plasteniku	0,50KM/ m2	5.002,00
8.	Tov junadi	40,00 KM/kg	15.000,00
9.	Proizvodnja kornišona za industrijsku preradu	0,07 KM/kg	3.870,79
	U K U P N O		263.868,97

Izvor podataka: Služba za poduzetništvo lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

Iz navedenih podataka vidimo da je najveći iznos sredstava isplaćen za poticaj dvije strateške proizvodnje, govedarstvo i peradarstvo.

Pravo na podršku za svako utovljeno pile ostvarili su korisnici koji su ostvarili novčane podrške iz kantonalnog budžeta. Na području Grada Gračanica isplaćeno je 52.339,62 KM za 1.744.654 tova pilića, što takođe predstavlja neznatno povećanje u odnosu na 2021. godinu, dok za proizvodnju konzumnih jaja koja su bila planirana programom nije bilo podnesenih zahtjeva u prethodnoj godini. Za proizvodnju povrća i jagode u zaštićenom prostoru (plastenička proizvodnja) na površini 10.004 m², obezbijeđena je novčana podrška u iznosu od 5.002,00 KM.

Pravo na podršku za tov junadi ostvarili su korisnici koji su dostavili obračun obrazca za novčanu podršku za tov junadi iz federalnog budžeta, a za tu svrhu iz Budžeta Grada Gračanica isplaćeno je 15.000,00 KM za 375 grla tovnih junadi.

Pravo na podršku za svaku košnicu pčela ostvarili su proizvođači sa područja Grada Gračanica koji su ostvarili novčane podrške sa kantonalnog budžeta, a isplaćeno je 11.148,00 KM za 2787 košnica pčela.

Zemljoradnička zadruga „Gračanka“ je i ove godine zbog nedostatka kvalitetnih grla na našem tržištu, za svoje kooperante organizovala nabavku steonih junica iz inostranstva. Kako se radi o strateški važnom projektu i skupim grlima, pravo na podršku ostvarili su proizvođači sa područja Grada Gračanica za svako grlo za koje je dostavljen dokaz o izvršenoj nabavci i plaćanju. Novčana podrška isplaćena je za 60 grla, u ukupnom iznosu od 12.000,00 KM.

Zbog enormnog poskupljenja mineralnih đubriva krajem 2021.godine i početkom 2022.godine, Vlada Tuzlanskog kantona je donijela Odluku o sufinansiranju nabavke mineralnih đubriva, za poljoprivredne proizvođače sa područja Tuzlanskog kantona i to tako što je svim općinama i gradovima na području Kantona, linearno obezbijeđen iznos od 50.000,00 KM.

Nakon raspisivanja javnog poziva i obrade prispjelih zahtjeva, došlo se do podatka da su ukupni troškovi poljoprivrednih proizvođača za nabavku mineralnih đubriva iznosili preko 650.000,00 KM, te se pristupilo obezbijeđenju dijela sredstava iz Budžeta Grada Gračanica za ovu vrstu novčane podrške, kako bi se umanjile posljedice enormnog poskupljenja mineralnih đubriva na svjetskom tržištu i time zaštitila domaća proizvodnja.

Za sufinansiranje nabavke mineralnih đubriva na području Grada Gračanica isplaćen je iznos od 90.108,56 KM, od čega su sredstva od 50.000,00 KM doznačena od Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Tuzlanskog kantona na račun Grada Gračanica, a na osnovu Odluke o odobravanju sredstava za sufinansiranje nabavke mineralnih đubriva Gradu Gračanica broj:04/1-11-010416-7/22 od 26.05.2022.godine, a ostatak u iznosu od 40.108,56 KM je obezbijeđen iz Budžeta Grada Gračanica.

Pored direktne novčane podrške isplaćene poljoprivrednim proizvođačima iz Budžeta Grada Gračanica su obezbijeđena sredstva za podršku Izložbi stočarstva Gračanica-Doboj Istok 2022, koja je uspješno organizovana u Stjepan Polju, u iznosu od 3.000,00 KM, kao i članarina za 2022.godinu za Klaster 3. Poljoprivrednih proizvođača u iznosu od 1.000,00 KM što smo se obavezali i za naredne godine, te na ime sufinansiranja troškova odlaska Udruženja pčelara „Lipa“ Stjepan Polje na Sajam pčelarstva u Beogradu u iznosu od 500,00 KM.

Veoma bitno je istaknuti i kontinuiranu institucionalnu podršku Grada. Šalter za poljoprivredu je radio bez prekida, a veliki dio usluga je pružan i putem telefona ili elektronske pošte. Izdavanje i ovjera dokumentacije za poticaje oslobođena je od plaćanja administrativna takse.

Zahtjeve za kantonalne podrške u poljoprivredi i ruralnom razvoju poljoprivredni proizvođači podnose Gradskoj službi nadležnoj za poslove poljoprivrede zajedno sa dokumentacijom.

Zakonski rok za rješavanje zahtjeva i dostavljanje rješenja Ministarstvu TK radi isplate je 30 dana.

Zbog teške situacije u poljoprivredi i u cilju brže naplate odobrenih sredstava novčane podrške, u Odsjeku za poljoprivredu uveden je poseban režim rada i u dane vikenda, čime je omogućeno rješavanje zahtjeva u veoma kratkom roku, a većina je riješena u roku od 24-48 sati.

10. INDEKS RAZVIJENOSTI

Federalni zavod za programiranje razvoja u dokumentu Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine je sagledao osnovne društveno-ekonomske pokazatelje razvoja FBiH, te izvršio rangiranje lokalnih zajednica prema nivou razvijenosti (indeksu razvijenosti).

Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj, koji služi kao aproksimacija nivoa razvijenosti JLS ili kantona a izrađuje se u skladu s Uredbom o izradi indeksa razvijenosti FBiH, a na osnovu Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH („Službene novine Federacije BiH, broj 32/17). Ovaj indeks omogućava poređenje JLS, ukazuje na stepen regionalnog razvoja i osnov su za praćenje razvoja JLS i kantona.

Koristi indeksa razvijenosti ogleda se i u unapređenju razvojnog planiranja i implementacije strateških dokumenata FBiH kao i učinkovitija raspodjela finansijskih sredstava koji treba da doprinese ravnomjernijem regionalnom razvoju.

Od 2018. godine za izradu indeksa razvijenosti kantona i jedinica lokalne samouprave, u Federaciji BiH, koriste se slijedeći indikatori: prihodi od poreza na dohodak po stanovniku, stepen zaposlenosti, kretanje stanovništva, udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu i stepen obrazovanje radne snage.

Na osnovu indeksa razvijenosti, izvršeno je rangiranje 79 jedinica lokalnih samouprava FBiH.

Prema indeksu razvijenosti, Grad Gračanica, sa indeksom razvijenosti od 0,95, se nalazi na 24. mjestu u trećoj grupi od 79 općina/gradova FBiH. Nešto manji indeksi razvijenosti imaju susjedne općine/gradovi Lukavac 0,91, Gradačac 0,86 i Srebrenik 0,79 koji se nalaze u III grupi.

Od 79 Općina/Gradova FBiH, 7 je u prvoj grupi sa indeksom od 2,26 do 1,27, u drugoj grupi je 11 sa indeksom od 1,23 do 1,01; u trećoj grupi je 31 sa indeksom od 1,00 do 0,75, u četvrtoj grupi je 18 sa indeksom od 0,75 do 0,60; u petoj grupi je 12 općina/gradova sa indeksom od 0,57 do 0,32.

Na prvom mjestu (u prvoj grupi od pet grupa) je JLS Centar Sarajevo sa indeksom 2,26 a na 79-om mjestu u petoj grupi je JLS Dobretić sa indeksom od 0,32. Tuzlanski kanton se nalazi na šestom mjestu sa indeksom od 0,83, po rang razvijenosti od 10 kantona u FBiH, u II grupi od tri grupe. U prvoj grupi je Kanton Sarajevo sa indeksom od 2,02 a u petoj grupi je Posavski kanton sa indeksom od 0,25.

U nastavku su predstavljeni indikatori nivoa razvijenosti za 14 od 79 općina/gradova FBiH.

Tabela 29. Index razvijenosti (za 14 od 79) općina/gradova FBiH u 2022. godini

Naziv općine/grada	Prihod od poreza na dohodak po stanovniku	Stepen zaposlenosti u %	Kretanje stanovništva.	Učešće starog stanovništva	Stepen obrazovanja radne snage	Index 2022	Rang	Grupa
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Centar Sarajevo	3,49	4,15	0,87	0,81	1,29	2,26	1	I
Novo Sarajevo	2,81	2,05	0,98	0,89	1,29	1,70	2	I
Trnovo	2,49	1,07	2,09	0,851	0,70	1,47	3	I
Ilidža	1,60	1,50	1,61	1,08	1,16	1,42	4	I
Stari Grad Sarajevo	2,35	1,38	0,69	0,79	1,26	1,37	5	I
Novi Grad	1,73	1,06	1,39	0,98	1,17	1,31	6	I
Vogošća	1,38	0,85	1,86	1,14	1,05	1,27	7	I
Doboj-Jug	1,25	1,59	1,05	1,21	1,05	1,23	8	II
Grad Mostar	1,40	1,41	1,07	0,92	1,21	1,23	9	II
Grad Tuzla	1,41	1,57	1,01	0,84	1,11	1,22	10	II
Grad Gračanica	0,74	1,03	1,08	1,00	0,97	0,95	24	III
Grad Lukavac	0,90	0,92	0,83	0,91	0,99	0,91	30	III
Grad Gradačac	0,64	0,94	1,02	1,02	0,79	0,86	34	III
Grad Srebrenik	0,51	0,65	1,06	1,04	0,84	0,79	42	III

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2022.“

11. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA - ULOGA JLS

Uloga JLS u unapređenju poslovnog okruženja definisana je Strategijom razvoja Grada Gračanica 2023.-2027. u kojoj su predloženi i usvojeni tri strateška cilja koji predstavljaju glavne pravce dostizanja vizije i izražavaju krajnje rezultate koje namjeravamo postići do kraja planiranog perioda 2023.-2027.godine.

U planskom periodu 2023.-2027. godina Grad Gračanica će se rukovoditi sljedećim strateškim ciljevima:

- ☐ **Strateški cilj I (SC I): Održiv ekonomski rast – postignut visok stepen zaposlenosti, produktivna poljoprivreda i održiv turizam**
- ☐ **Strateški cilj II (SC II): Odgovorna uprava orjentirana na transparentno i profesionalno pružanje usluga i unaprjeđenje kvaliteta života za sve građane**
- ☐ **Strateški cilj III (SC III): Pametno upravljanje prirodnim resursima i korištenje čiste energije**

Objašnjenja strateškog cilja I te povezivanje sa strateškim ciljevima višeg nivoa i Ciljevima Održivog Razvoja –SDGs (Sustainable Development Goals, SDGs) ciljevima dati su u nastavku dokumenta.

Strateški cilj I (SC I): Održiv ekonomski rast – postignut visok stepen zaposlenosti, produktivna poljoprivreda i održiv turizam

☐ Grad Gračanica ima tradicionalno visoko kvalitetno poduzetništvo i pozitivan poduzetnički imidž, razvijen sistem banaka, osiguravajućih društava i mikro-kreditnih organizacija. Svi navedeni faktori predstavljaju dobru osnovu za održiv ekonomski rast. U posljednjim godinama, u Gračanici se radi na uspostavi sinergija između tradicije i modernih tehnologija u raznim ekonomskim sektorima. Aktivno se radi na promociji poduzetništva, posebno organizovanjem gračaničkog sajma poduzetništva, tradicionalnog gračaničkog

vašara, i na druge načine. Poduzetnička infrastruktura je relativno dobro razvijena, sa mogućnostima za greenfield i brownfield investicije u različite privredne grane. U narednom strateškom periodu nastojeće se dalje raditi na jačanju lokalnih partnerstava za zapošljavanje, poduzetništva žena i mladih, povećanju poslovne aktivnosti na stranom tržištu, kao i podržati postojeći pozitivan trend rasta investicija u proizvodno poslovne objekte.

□ Kulturno-historijsko nasljeđe predstavlja značajan potencijal za razvoj održivog turizma na području Grada Gračanice. Budući razvoj turizma bi se, uz adekvatnu valorizaciju postojećih resursa, trebao jednim dijelom oslanjati na umrežavanje domaćih ponuđača i turističkih aktera sa ciljem stvaranja zaokružene ponude. Termomineralne vode su značajan resurs Gračanice, koji ima širok dijapazon primjene u zdravstvu, turizmu, proizvodnji zdravstveno ispravne hrane, ribogojstvu, eksploataciji ugljen dioksida i slično. Cilj je da Gračanica nastavi iskorištavati veliki potencijal termomineralnih voda na održiv način, da izvrši identifikaciju drugih turističkih potencijala i objedini ih u jednu turističku ponudu koju je neophodno promovisati na najbolji način i time privući turiste iz susjednih sredina i zemalja.

□ U sektoru poljoprivrede broj registrovanih poljoprivrednih proizvođača raste, ali potencijali za produktivniji razvoj poljoprivrede još nisu u punoj funkciji. Poljoprivreda pruža i značajan potencijal za povećanje stope aktivnosti i uključivanje ranjivih kategorija na tržište rada. Na tome će se raditi u narednom periodu.

□ Intenzivniji ekonomski rast postići će se kroz primjenu inkluzivnih i održivih pristupa i tehnologija, poput cirkularne ekonomije i digitalne transformaciju u poduzetništvu, poljoprivredi i turizmu, te kroz razvijanje vještina za postizanje visok stepen zaposlenosti i dostojanstven rad za sve.

□ Pri definisanju strateškog cilja I i elemenata koji se odnose na održiv ekonomski razvoj u Strategiji razvoja grada Gračanica za period 2023.-2027. godine uzeti su u obzir strateški ciljevi Federacije BiH i Tuzlanskog kantona kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum).

Grad Gračanica	Strateški cilj 1: Održiv ekonomski rast – postignut visok stepen zaposlenosti, produktivna poljoprivreda i održiv turizam
Strateški ciljevi FBiH	Strateški cilj 1. Ubrzan ekonomski razvoj Strateški cilj 4. Efikasan, transparentan i odgovoran javni sektor
Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona	1. Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju
Ciljevi održivog razvoja	1. cilj: Nema siromaštva 2. cilj: Nula gladnih 8. cilj: Dostojan rad i ekonomski rast 9. cilj: Industrija, inovacije i infrastruktura
	
Pravci razvoja	1. Pametan rast 2. Društvo jednakih mogućnosti 3. Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom

Pokazatelji uticaja za Strateški cilj 1

Strateški cilj 1	Indikatori uticaja	Polazna vrijednost	Ciljna vrijednost (2027)
Održiv ekonomski rast – postignut visok stepen zaposlenosti, produktivna poljoprivreda i održiv turizam	Stepen zadovoljstva građana cijenom vode	65,00% (2021.)	80,0%
	Stepen zadovoljstva građana cijenom kanalizacije	53,00% (2021.)	70,0%
	Stepen zadovoljstva građana cijenom prikupljanja otpada i odvozom smeća	69,00% (2021.)	85,0%
	Stepen zadovoljstva građana brzinom usluge u Gradskoj upravi	88,00% (2021.)	93,0%
	Povećanje investicija-broj investicija-m ² prostora investicija u poslovnom sektoru za 20% do 2027.godine u odnosu na 2021. godinu	Broj investicija: 7 Površina: m ² 10.485 (2021.)	Broj investicija: 20 Površina: m ² 30.000 m ²
	Stepen zadovoljstva građana turističkim uslugama	0	80

Prioriteti Strateškog cilja I **Održiv ekonomski rast – postignut visok stepen zaposlenosti, produktivna poljoprivreda i održiv turizam**, koji predstavljaju ključna polja i smjerove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva su:

Prioritet 1.1. Povoljno poslovno okruženje u Gradu Gračanica

Prioritet 1.2. Poboljšana efikasnost i održivost u poslovanju malih i srednjih preduzeća

Prioritet 1.3. Poboljšani razvoj poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja

Prioritet 1.4. Razvijeni i promovisani turizam i kulturno historijsko naslijeđe

Harmonizacija podataka katastra i zemljišnih knjiga

Procesom harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih podataka do kraja 2022. godine obuhvaćeno je 15 KO (katastarskih općina), sa ukupno 78.592 parcela ukupne površine 19.528 ha. Za harmonizaciju ostaju 2 katarstarske općine ukupne površine od 2.072 ha ili 6,5 % od ukupne površine KO-a.

Tabela 30 . Pregled zbirnih indikatora harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih (ZK) podataka obuhvaćenih u periodu 2016.-2022. godine – Grad Gračanica

Opis	Broj K.O.	Broj parcela	Broj objekata	Površina KO u
Ukupno za harmonizaciju ZK i katastra nekretnina				
	20	81.883	15.267	26.184
Obuhvaćeno harmonizacijom ZK i katastra nekretnina po godinama				
2016.	2	16.220	4.559	3.021
2017.	2	12.685	2.173	2.797
2018.-2019.	3	13.800	2.545	3.450
2020.-2021.	4	13.017	1.587	3.775
2022.	7	22.870	1.587	6.485
Ukupno 2016-2022.god	18	78.592	14.593	19.528
Ostaje za harmonizaciju	2	2.955	674	2.072
Ostaje za harmonizaciju u %	10,00 %	3,5 %	4,5 %	6,5 %

Izvor: Služba za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko pravne poslove Grada Gračanica (Katastar organa uprave)

12. ZAKLJUČCI

Tokom 2017. godine u okviru projekta GIZ EU Prolocal izvršeno je anketiranje odabranih poslovnih subjekata, vodećih privrednih djelatnosti proizvodnje i prerade drveta, plastike i metala.

Sumirani rezultati anketa objavljeni su u dokumentu „Analiza lanca vrijednosti“. Rezultati ove analize ukazuju da se i u 2022. godini većina privrednih subjekata suočava sa značajnim problemima (tržišta, ljudskih resursa, tehnologija i uslova privređivanja), od kojih su mnogi zajednički bez obzira na industrijsku granu.

Tržište. Većina privrednih subjekata ima problem sa izlaskom na tržište. Ovo se posebno odnosi na tržište EU, na kojem postoji konkurencija, a koje se pokazalo kao ključno za napredak BH privrede. Prije svega, BH privrednici često nedovoljno poznaju tržište da bi mogli pravilno usmjeriti svoju proizvodnju, a još više, potencijalni kupci na tim tržištima nedovoljno ili ništa ne znaju o proizvodima i proizvodnim mogućnostima BH firmi. Ako se želi postići pomak po ovom pitanju, onda se ne može oslanjati na to da će kupci sami doći. Ovdje mora postojati proaktivan pristup. Nadalje, ponuda i tražnja na tržištu EU i drugim svjetskim tržištima se stalno mijenja, stari proizvodi se poboljšavaju, uvode se novi. Ukoliko BH firme ne mogu da prate tehnološke i tržišne trendove, ne mogu ni biti konkurentne. Razvoj proizvoda nije jednostavna stvar i zahtijeva veliko znanje i velika ulaganja, ali bez toga nema opstanka.

Ljudski resursi i znanja. Kvalifikovani ljudi na svim nivoima proizvodnje su deficitarni: od majstora, tehničara do rukovodilaca proizvodnje i inženjera. Kod postojećeg inženjerskog kadra znanje i vještine se često zasnivaju na znanju starijih, iskusnih inženjera, od kojih su mnogi vrlo kompetentni u proizvodno-tehnološkom dijelu. Međutim, problem sa ovim kadrom je nivo znanja po pitanju novih tehnologija. Evropska konkurencija koristi nove tehnologije za projektovanje i često na tome zasniva svoju prednost. Takođe, jedna od najvažnijih stvari kod ljudskih resursa u ovim firmama je nedostatak ljudi i kapaciteta za

kvalitetan tržišni nastup. Evropska konkurencija na ovu oblast mnogo polaže i ulaže u praćenje promjena na postojećem tržištu, pronalaženje novih tržišta, praćenje konkurencije, predviđanje budućih tržišnih trendova, itd. Kod većine naših firmi, ova funkcija je zanemarena i malo je ljudi koji se na ovakav način bave tržištem. Ovaj profil ljudi morao bi biti obrazovan i sa tehnološkog i sa tržišno-ekonomskog aspekta.

Tehnologija. Većina proizvođača ima ili potpuno zastarjelu opremu koja se što prije mora zamijeniti ili opremu koja je zastarjela, ali još neko vrijeme može služiti. Takva oprema povećava troškove održavanja, a time se povećavaju i troškovi proizvodnje. Osim toga, korištenje zastarjele opreme u proizvodnji zahtijeva veliki udio ručnog rada. Osim u slučajevima kad su preduzeća fokusirana na pojedine tržišne segmente gdje nema proizvodnje u velikim serijama, ovakva proizvodnja najčešće nije konkurentna na domaćem, a posebno na evropskom i drugim tržištima.

Poslovno okruženje i uslovi za poslovanje. Po pitanju okruženja u kom posluju, naša preduzeća su u dosta nepovoljnijem položaju u odnosu na evropsku konkurenciju. Zakonska regulativa koja se odnosi na poslovanje privrede je veoma komplikovana, pa su preduzeća dužna da se pridržavaju preko 20 zakona vezanih za veliki broj fiskalnih i parafiskalnih dažbina, te oko 30 zakona koji govore o kaznenim odredbama, a preduzeće je dužno da u toku godine preda preko 100 raznih prijava i obrazaca.

Na osnovu zajedničkih i specifičnih problema ali i mogućnosti, napravljene su preporuke za svaki lanac i svaku odabranu JLS.

U skladu sa zaključcima iz dokumenta „Analiza lanca vrijednosti“ i strateškim fokusima iz Strategije razvoja Grada Gračanica za period 2023.-2027. godine:

- Podsticati razvoj poduzetništva, posebno kroz unaprjeđenje radnih zona, i osigurati visok stepen zaposlenosti
- Kreirati poticajno okruženje i društvene sadržaje za život mladih, te poboljšati kvalitet života ranjivih grupa
- Promovirati održivu poljoprivredu i proizvodnju zdrave hrane
- Koristiti prednosti saradnje i razmjene iskustava sa drugim gradovima i općinama u BiH i susjednim zemljama za brži rast i razvoj
- Osigurati zeleni rast i promovirati proizvodnju i korištenje čiste energije
- Razvijati održiv turizam i osigurati očuvanje kulturno-historijske baštine
- Ubrzati proces deminiranja kontaminiranih područja.

i u narednom periodu nastaviti započete aktivnosti na stvaranju povoljnog poslovnog okruženja realizacijom ključnih prioriteta ekonomskog razvoja i to:

Prioritet 1.1. Povoljno poslovno okruženje u Gradu Gračanica

Prioritet 1.2. Poboljšana efikasnost i održivost u poslovanju malih i srednjih preduzeća

Prioritet 1.3. Poboljšan razvoj poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja

Prioritet 1.4. Razvijeni i promovisani turizam i kulturno historijsko naslijeđe

U cilju dostizanja navedenih prioriteta kontinuirano raditi na:

- Intenziviranju i institucionalizovanju komunikacije sa privrednicima i potencijalnim investitorima kroz rad LEV-a (lokalnog ekonomskog vijeća);

- Poboljšanje efikasnosti administrativnih procedura i umanjenju barijere za rad privrednog sektora;
- Poboljšanje organizacije tradicionalnih privrednih sajmova i efekta sajmova u privlačenju investitora;
- Intenziviranje razvoja poljoprivrede (implementacijom projekata i podsticaja koji doprinose razvoju poljoprivrede)
- Iniciranje sistemskog pristupa u razvoju turizma – razvoj turističkih proizvoda (uvezivanje kompleksa termomineralnih voda Terme Gračanica sa historijskom jezgrom Grada i okoline i blizinom Međunarodnog aerodroma Tuzla), usvojiti Akcioni plan rada Turističke zajednice Grada koja će raditi na pripremi turističke ponude (prikupljati indikatore o turizmu kao privrednoj grani), promovisati turističke potencijale Grada te animirati zainteresovane investitore za ulaganje u nove smještajne kapacitete.
- Stalno jačati programe za podršku razvoja MSP i obrta, u skladu sa strateškim dokumentima razvoja Grada.

U partnerstvu sa udruženjima koja djeluju na području Grada, a posebno Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara, Udruženjem poslodavaca i samostalnih privrednika, Udruženjem obrtnika i NVO pomagati svim zainteresovanim licima u kreiranju i realizaciji novih radnih mjesta.

Razvijati i jačati partnerske odnose na svim nivoima u cilju lokalnog i regionalnog razvoja, kroz implementaciju projekata iz strateških dokumenata Grada Gračanica.

Tim za razvojne projekte u saradnji sa Odsjekom za lokalni razvoj, koji je u sastavu Službe za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije će razvijati saradnju te:

- Pružati stručnu i savjetodavnu pomoć novootvorenim privrednim subjektima,
- Sa Udruženjem poslodavaca, samostalnih privrednika i drugim udruženjima pripremati i realizovati projekte koji doprinose lokalnom razvoju,
- Sa Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara i ZZ «Gračanka» i dalje raditi na edukaciji i usmjeravanju poljoprivrednih proizvođača pri korištenju prava na novčanu podršku.
- U saradnji sa NVO i institucijama viših nivoa vlasti preduzimati mjere smanjenja zone rizika za uzgoj poljoprivrednih kultura u dijelu donjeg toka rijeke Spreče.

13. INDIKATORI RAZVOJA

GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA

TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2017.- 2022. GODINE

Indikatori razvoja-Uporedni pokazatelji za Općinu Gračanica/Grad Gračanica i Tuzlanski kanton u periodu 2017. - 2022. godine

R. br.	Indikatori razvoja po godinama	Grad Gračanica						Tuzlanski kanton					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Površina u km ²	216	216	216	216	216	216	2.649	2.649	2.649	2.649	2.649	2.649
2	Stanovništvo-broj	45.260	45.128	45.033	44.985	44.745	44.493	441.902	440.351	438.811	437.607	434.424	431.938
3	Gustina naseljenosti-broj	206	206	208,5	208,3	207,2	205,9	164	166	165,7	165,2	164	163
4	Broj zaposlenih	9.460	10.738	10.965	10.813	10.953	11.065	85.820	96.548	99.067	97.863	99.598	101.192
5	Broj nezaposlenih	8.254	7.570	7.101	7.261	7.022	6.758	87.103	80.989	75.461	77.112	73.295	68.973
6	Radna snaga-broj	17.714	18.308	18.066	18.074	17.975	17.823	172.923	177.537	174.528	174.975	172.884	170.165
7	Stepen zaposlenosti u % u odnosu na ukupan broj stanovnika	21	23,7	24,34	24,03	24,48	24,86	20	21,77	21,92	22,36	22,93	23,43
8	Stepen nezaposlenosti u %	47	41,35	43,2	40,2	39,1	36,6	50	45,6	43,2	44,1	42,4	33,9
9	Izvoz robe u hiljadama KM	191.762	212.938	226.534	217.094	295.674	370.951	1.584.912	1.729.498	1.791.792	1.671.314	2.076.750	2.732.608
10	Uvoz robe u hiljadama KM	210.411	208.039	212.310	194.993	274.521	313.166	1.791.190	1.942.319	2.142.315	1.871.496	2.377.354	3.049.718
11	Stepen pokrivenosti uvoza izvozom u %	91	102,38	106,7	111,33	107,71	118,45	86	89,04	83,64	89,3	87,36	89,6
12	Prosječna plaća u KM	584	615	631	649	689	815	767	797	824	863	906	1.022
13	Prosječna neto plaća u odnosu na prosječne neto plaće FBiH u %	68	96	68	68	69	73	89	90	89	90	91	92
14	Ukupna prosječna penzija u KM	340	364,07	382,09	391,71	390,3	445,38	392	423,1	443,75	456,95	457,85	521,56
15	Broj penzionera	5.804	5.833	5.991	6.159	6.161	6.254	71.049	71.244	71.935	72.472	72.149	72.145
16	Broj zaposlenih na jednog penzionera	1,6	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,2	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
17	Ukupan procenat poreza i doprinosa na i iz plaće	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%
18	Broj preduzeća na 1000 stanovnika*	45	60	60,3	61,4	61,1	61,7	47	61,2	62,2	62,6	63,2	64,1
19	Broj učenika –osnovno obrazovanje	4.101	4.291	4.366	4.213	4.146	4.039	38.026	37.536	36.588	35.813	35.847	35.205
20	Broj učenika –srednje obrazovanje	1.700	1.682	1.658	1.655	1.638	1.622	15.966	15.576	15.078	14.923	14.384	14.128
21	Porezni prihodi po stanovniku u KM	105	124	135	144	170	217	116	126	143	167	192	239
22	Rang razvijenosti	20	26	24	23	24	24	4	6	6	5	6	6

Izvor podataka:“Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2017-2022“ Obradio: Federalni zavod za programiranje razvoja